Veje videre

Et kvalitativt studie af resiliens blandt minoritetsetniske unge i årene efter brud med familien grundet æresrelaterede konflikter

Kandidat I Socialt Arbejde – Aalborg Universitet, Campus København
Mai Birk Andersen – Studienummer 20240836
Anslag 155.907

Vejleder – Annick Prieur

Abstract

This thesis investigates how ethnic minority individuals who, as young people, severed ties with their families due to honour-related conflicts, experience life in the years following a stay at a shelter. The study draws on my professional experience as a social worker, at a shelter specialized in the field of honour-related control, threats, and violence.

This study responds to a notable knowledge gap: while political and methodological attention has largely centered on risk- and safety assessments in municipal social work and in shelters, little is known about young people's long-term trajectories after leaving a shelter. That is why this study's main research question is: *What challenges do ethnic minority young adults experience in the process of creating an independent life after a stay at a shelter due to honor-related conflicts in the family?*

The research is based on a qualitative design combining life-history interviews with individuals who departed a shelter 7–11 years ago and interviews with relevant professionals. The study examines the challenges articulated in the participants' narratives about life in the years following a shelter stay, as well as the challenges that current professional practice seeks to address. Using a theoretical perspective on resilience, the analysis explores the challenges and protective factors that have shaped the informants' development of strategies for managing challenges after estrangement from the family. Using an intersectional perspective the analysis further explores how social categories such as gender, ethnicity and age are mutually shaping and influencing how the individuals experience vulnerability, access to support, and navigate life conditions in the years following their shelter stay.

The research finds that family plays a role throughout life even after estrangement due to honour-related conflict. Re-connecting with family can simultaneously function as both a strain and a protective factor in the process of establishing an independent life.

By integrating lived experiences with insights from practice, the thesis contributes to a more nuanced understanding of post-shelter life and the need to strengthen future interventions that might support resilience-enhancing processes, by adapting an intersectional approach to social work within the field of honour-related conflict.

Indholdsfortegnelse

INDLEDNING 5

PROBLEMFELT: SOCIALT ARBEJDE MED ÆRESRELATEREDE KONFLIKTER 5

PROBLEMFORMULERING 9

BEGREBSAFKLARING 9

Æresrelaterede konflikter 10

Minoritetsetniske unge 10

AFGRÆNSNING 11

LITTERATURSØGNING 11

LITTERATURGENNEMGANG 12

Æresrelateret vold – et begreb der både stereotypiserer og beskriver en levet virkelighed 12

Forskellige behov for støtte efter brud med æresrelateret vold 14

Socialt arbejde med personer i æresrelaterede konflikter 15

TEORETISKE PERSPEKTIVER 18

RESILIENS 18

Dynamisk og systemisk forståelse af resiliens 19

Operationalisering 20

INTERSEKTIONALITET 20

Operationalisering 22

METODISKE OVERVEJELSER 22

VIDENSKABSTEORETISK TILGANG 22

INTERVIEW SOM METODE 23

Adgang til feltet og informanter 24

Etiske overvejelser 24

Samtykke 25

LIVSHISTORIEINTERVIEW 25

Præsentation af informanter 26

Semistruktureret interview 27
Præsentation af informanter 27
Behandling af data og anonymisering 29
Brug af GAI 29
Kvalitet i undersøgelsen 29
ANALYSESTRATEGI 30
ANALYSE 32
Del 1: Udfordringer i årene efter brud med familien 32
At blive etableret i egen bolig og skabe en tryg base 33
Ensomhed 36
Psykisk sårbarhed 41
Kontakt med familien 43
Oplevelser af (u)mulige identiteter 48
Del 2: Faktorer der bidrager til håndtering af udfordringer 50
Fællesskaber og relationer mindsker ensomhed 51
Forståelse for krop og sind 55
Håndtering af kontakt til familien 57
Religion som beskyttende og identitetsskabende faktor 60
Del 3: Potentialer for udvikling af socialt arbejdes praksis 61
Større forståelse af minoritetspositioner & mulige identiteter 62
Familiens betyder stadig meget for mange 63
DISKUSSION 67
KONKLUSION 68
LITTERATURLISTE 70

Indledning

Dette speciale har til formål at belyse hvordan minoritetsetniske personer, der som unge brød med deres familie på grund af æresrelaterede konflikter, har oplevet livet i årene efter et ophold på krisecenter.

Specialets fokus udspringer af mine erfaringer som socialrådgiver på bl.a. specialiseret krisecenter, hvor jeg gennem en årrække har arbejdet med indsatser målrettet personer udsat for æresrelateret kontrol, trusler og vold. I mit arbejde har jeg mødt unge mennesker med komplekse familieforhold og meget forskellige opvækstbetingelser. Fælles for de fleste var markante stress- og traumereaktioner under opholdet på krisecenter, samt en udtalt ambivalens i relation til bruddet med familien. Trods behov for sikkerhed og tryghed på krisecenteret, oplevede mange et savn efter familien, kulturelle praksisser og positive relationer fra barn- og ungdom.

Området har været genstand for politisk opmærksomhed og metodisk udvikling, specielt når det handler om anvendelse af metoder til sikkerheds- og risikovurderinger, både i kommuner og på krisecentre. Men der har været begrænset fokus på de unges liv efter krisecenteropholdet. Dette videnshul danner baggrund for specialets undersøgelse. Undersøgelsen bygger på en kvalitativ metodisk tilgang med livhistoriesinterviews med personer, der for 7–11 år siden forlod et krisecenter, suppleret med interviews med fagpersoner. Undersøgelsen anvender teoretiske perspektiver om resiliens og intersektionalitet i analysen af de udfordringer og støttende faktorer, der har betydning i årene efter ophold på krisecenter grundet æresrelaterede konflikter i familien. Ved at kombinere de levede erfaringer fra tidligere krisecenterbeboere med faglige perspektiver fra praksis søger specialet at nuancere forståelsen af livsvilkår efter brud med familien, dels at pege på potentiale for udvikling af indsatser.

Problemfelt: Socialt arbejde med æresrelaterede konflikter

Igennem de sidste 20 år er der kommet større fokus på Æresrelaterede konflikter i Danmark. Begrebet æresrelaterede konflikter dækker over negativ social kontrol, æresrelateret vold, genopdragelsesrejser og ufrivillige udlandsophold og i værste fald æresdrab. I Danmark og Sverige var der særligt 3 drabssager i starten af det 21.århundrede som skabte opmærksomhed på vold fra familien mod minoritetsetniske unge kvinder, da drabene var motiveret af hensyn til traditioner og

kultur, særligt frygten for vanære af familien. I Sverige blev drabet på Fadime Sahindal, en ung kurdisk-tyrkisk kvinde landskendt, da hun få måneder efter at have talt i det svenske parlament om den kontrol og vold hun havde oplevet i sit eget liv, blev skudt og dræbt af sin far i april 2002 (DR 2002). Forud for talen i parlamentet var Fadime Sahindals far og bror blevet dømt for trusler og vold mod hende (TV2 Nyheder 2003). I Danmark blev faderen til Sonay Mohammad dømt for æresdrab i 2003 (DR 2003). Senere kom sagen om 18-årige Ghazala Khan, som blev skudt og dræbt af sin bror på Slagelse Banegård i 2005, fordi hun havde giftet sig med en ung afghansk mand mod familiens vilje. Hele 9 medlemmer af Ghazala Khans familie blev dømt for at have medvirket til planlægning og billigelse af drabet (TV2 Nyheder, 2006). De to eksempler fra Danmark forstærkede fokus på indsatser til ofre for tvangsægteskab og personer i risiko for at blive ofte for æresdrab. I 2005 åbnede et sikret krisecenter "R.E.D – Rehabiliteringscenter for Etniske minoritetskvinder i Danmark" til kvinder på flugt fra tvangsægteskab (RED Center 2024). Siden har man både politisk og i praksis fået øje på flere nuancer af volden, hvilket gennem årerne har ført til brugen af begreber som "æresrelaterede konflikter" og "negativ social kontrol" (Regeringen 2016).

De udfordringer unge i æresrelaterede konflikter oplever, blev første gang belyst i 2011. Her fandt man at minoritetsetniske unge særligt oplevede kontrol i forhold til valg af kæreste eller ægtefælle. Derudover viste undersøgelsen, at opfattelsen af familiens ære havde betydning ift. udøvelse af kontrol (Følner et. al., 2018:4). Senere undersøgte man kønsrollernes betydning i relation til social kontrol og her fandt man, at kønsrolleforventninger satte begrænsninger for unges oplevelse af *"selvstændighed, bevægelsesfrihed, trosfrihed og sociale liv"* (2018:5). Konsekvenserne af negativ social kontrol kan også være, at man som barn og ung voksen mister evnen til selv at tage beslutninger og træffe egne valg, fordi man altid navigerer efter ydre styring og tanken om "hvad familien" vil sige. Det kan være et problem i et samfund hvor man forventes at kunne formulere egne meninger og behov i mange forskellige scenarier fra hverdagen i skolen, til behandling i sundhedsvæsnet (Stage & Thygesen 2019).

Gennem årerne er der også sket en udvidelse af tilbud til forskellige målgrupper der oplever æresrelaterede konflikter. Først udvidede man krisecenterpladserne til også at omfatte pladser til par, hvor begge kunne være truet af familie. Derefter kom tilbud om sikret bosted til enlige mænd

og senest åbnede man i 2022 et krisecenter til minoritetsetniske LGBT+ personer (RED Center, 2024). De senere år er der også kommet et øget fokus på kommunale indsatser målrettet børn og unge udsat for negativ social kontrol, bl.a. ved indførelse af lovkrav om særlig screening for æresrelaterede konflikter i børnesager jf. Barnets Lov (Social- og Boligstyrelsen 2023:43) Gennem årene har 'MÆRK - det Nationale Center mod Æresrelaterede konflikter' under Udlændinge- og integrationsministeriet uddannet fagfolk i risikovurderingsmetoden PATRIARK, som er udviklet til vurdering af sager hvor der kan være æresrelateret vold[1]. Derudover er der udviklet indsatser til familiesamtaler (RED Center 2024) og familiebehandling med fokus på opsporing og behandling af æresrelaterede konflikter i familien (Nationalt Center mod Æresrelaterede Konflikter, 2025).
Men andre ord er der over årene sket en udvikling fra et specifikt fokus på æresdrab til en opmærksomhed på æresrelaterede konflikter (Social- og Integrationsministeriet 2012) og senest er betegnelsen 'negativ social kontrol' introduceret som et selvstændigt begreb relateret til æresrelaterede konflikter (Regeringen 2016). Samtidig har man set et behov for længerevarende støtte, f.eks. i form af udslusningsboliger, til unge voksne der flytter fra krisecenter efter flugt fra æresrelaterede konflikter (2016).
Behovet for bedre efterværn til personer udsat for vold, herunder æresrelateret kontrol og vold, er fortsat aktuelt da overgangen fra krisecenter til en selvstændig tilværelse, kan være en brat overgang for mange (LOKK 2023, Udlændinge- og integrationsministeriet 2025). For at forstå behovet for efterværn og støttetilbud til personer der bryder med æresrelaterede konflikter præsenteres det aktuelle omfang af støttebehovet i følgende afsnit.

Generelt er andelen af kvinder med minoritetsetnisk baggrund der tager ophold på kvindekrisecentre procentuelt større end andelen af etnisk danske kvinder, som søger ophold på krisecenter. I perioden fra 2017-2023 var der 1,9% af efterkommere (910 kvinder) som tog ophold på krisecenter, mens der var tale om 1,8% kvinder med indvandrerbaggrund (3990 kvinder) og 0.6% kvinder med dansk oprindelse (5120 kvinder). Disse tal dækker over kvinder i aldersgruppen 18-49 år (Enevoldsen et. al., 2025) Imidlertid siger statistikken ikke noget om hvorvidt kvinderne var udsat for æresrelateret vold. Der kan vi kigge på antallet af indskrivninger på RED Centers

[1] Løbende formidling, temadage om æresrelaterede konflikter og kurser kan ses på hjemmesiden: https://nc-maerk.dk/arrangementer/

specialiserede krisecentre og safehouses som kun indskriver personer udsat for æresrelaterede konflikter: I 2025 har 109 personer, hvoraf 101 var under 25 år, været indskrevet på enten krisecenter, safehouse eller udslusningsbolig i regi af RED Center. Derudover har 16 personer haft ophold på krisecenter til minoritetsetniske personer med LGBT+ identitet (RED Center 2025). I 2024 var det hhv. 100 personer der havde ophold på krisecenter eller safehouse og 17 personer der havde ophold på krisecenter for LGBT+ personer (RED Center 2024). De 5 mest hyppige henvendelsesårsager i 2024 var vold, negativ social kontrol, trusler om vold, identitet og seksualitet (RED center 2024). Personer der søger hjælp i regi af RED Center er meget forskellige når det kommer til deres sociale baggrund, ressourcer og psykiske trivsel (Liversage & Jepsen 2019).

Landets kommuner har jf. servicelovens §109, stk.8 en forpligtigelse til at yde koordinerende rådgivning til personer med ophold på krisecenter, senest ved planlægning af fraflytning fra krisecenter. Denne rådgivning gives ift. bolig, arbejdsmarked, daginstitutioner mv. i relation til kommunens øvrige tilbud (Serviceloven). Rådgivningen er således primært målrettet personer der tager ophold i egen hjemkommune efter krisecenterophold, og personer med børn for hvem det er relevant med rådgivning om daginstitutioner. Imidlertid flygter mange unge i æresrelaterede konflikter fra hele, eller store dele, af deres familiære bagland, hvorfor det kan være problematisk at flytte tilbage til samme by eller kommune. På flere krisecentre, herunder RED Centers botilbud, tilbydes efterværn til tidligere beboere. Med Regeringens seneste handleplan mod negativ social kontrol ønsker man at styrke efterværn til unge, der bryder med familie og negativ social kontrol, hvilket bl.a. udmøntede sig i økonomiske ressourcer til udvikling af efterværnstilbud hos RED Center (Udlændinge- og integrationsministeriet 2025). Derudover har KVINFO søgt og fået midler til opstart af efterværnsindsatsen ”SIDE OM SIDE” til unge udsat for negativ social kontrol (KVINFO).

Der findes imidlertid ingen viden om hvordan livet for minoritetsetniske unge i Danmark ser ud i årene efter bruddet med familien og ophold på krisecenter, grundet æresrelaterede konflikter. Der mangler viden, om hvad der understøtter den enkeltes trivsel i en ny tilværelse i årerne der følger efter brud med familien. Udviklingen af nye danske indsatser til efterværn baserer sig på norske erfaringer med efterværnsindsatser til samme målgruppe (KVINFO), men ikke på viden om

minoritetsstress og hvorvidt det er en udfordring for unge der står i en potentielt minoriseret position, i både minoritets- og majoritetssamfundet (Khawaja 2023). Dette speciale bidrager til feltet med ny empirisk viden om hvordan minoritetsetniske unge oplever livet efter ophold på krisecenter grundet æresrelaterede konflikter i familien, i en dansk kontekst. Derudover undersøges potentialer for udvikling i støtte- og efterværnsindsatser.
De der bryder med familien som unge voksne skal træffe mange beslutninger om uddannelse, bopæl og fremtidigt liv og familie. Beslutninger som danner grundlaget for deres voksne liv. Men de skal potentielt gøre det uden noget særligt netværk, støtte eller økonomisk sikkerhedsnet. Hvilke udfordringer giver det?

Problemformulering

Ovenstående forståelse af problemfeltet har ført til følgende problemformulering:

Hvilke udfordringer oplever minoritetsetniske unge voksne i processen med at skabe et selvstændigt liv, efter ophold på krisecenter grundet æresrelaterede konflikter i familien?

For at besvare problemformuleringen har jeg udarbejdet følgende tre arbejdsspørgsmål:

1. Hvilke faktorer opleves som betydningsfulde i etablering af et selvstændigt liv i årene efter endt krisecenterophold/brud med familien?
2. Hvilken betydning har (manglende) kontakt med familien i processen med at etablere et selvstændigt liv?
3. I hvilken grad stemmer aktuelle støtteindsatser overens med de oplevede behov for støtte i tiden efter krisecenterophold/brud med familien?

Begrebsafklaring

I denne undersøgelse benyttes den forståelse af æresrelaterede konflikter der er gældende for myndighedernes handleplaner og vejledninger til praksis. Når der gennem undersøgelsen henvises til informanter som har oplevet æresrelateret konflikter, er det nedenstående der menes.

Æresrelaterede konflikter

Begrebet æresrelaterede konflikter bruges første gang i 2012 i den første "Nationale strategi mod æresrelaterede konflikter" (Social- og Integrationsministeriet 2012). Dengang som nu fungerer begrebet som en beskrivelse, med fokus på børn og unge som udsættes for forskellige sanktioner fra familiens side, der skal hjælpe fagfolk til at blive opmærksomme på særlige familiære dynamikker. I den seneste handleplan beskrives følgende:

> *"Æresrelaterede konflikter dækker over konflikter, der kan opstå i kollektivistiske og patriarkalske familieformer, hvor individets rettigheder og trivsel begrænses af hensyn til kollektivets ære og omdømme. Kollektivet kan både udgøres af den nære familie, af den udvidede familie og af netværket, hvoraf dele kan være bosiddende i andre lande. For at beskytte eller genoprette kollektivets ære og omdømme anvendes en række handlinger til at regulere og/eller sanktionere individets adfærd. Handlingerne omfatter negativ social kontrol, trusler, udøvelse af forskellige former for vold (fysisk, psykisk, seksuel, økonomisk, digital og stalking), drab, kvindelig omskæring, tvangsægteskaber og udlandsophold, der er til skade for barnet eller den unges sundhed og udvikling, f.eks. genopdragelsesrejser.* (Udlændinge- og integrationsministeriet 2025:11)

I denne undersøgelse er der ikke fokus på at identificere æresrelaterede konflikter, eller kortlægge og beskrive karakteren af kontrol og vold som informanterne har oplevet i familiens hjem. Når begrebet alligevel præsenteres, er det fordi det beskriver et hensyn til familiens omdømme, og potentiel risiko for fornyede konflikter som informanterne i varierende grad skal forholde sig til, hvis og når de genoptager kontakten med familien efter ophold på krisecenter.

Minoritetsetniske unge

Når der i undersøgelsen henvises til "minoritetsetniske unge" eller minoritetsetnisk baggrund menes indvandrere, der er kommet til Danmark som børn, samt efterkommere. Der er tale om personer opvokset i Danmark under påvirkning fra offentlige danske folkeskoler, fællesskaber og uddannelsesinstitutioner. Derudover er der tale om personer hvis familie har oprindelse i MENAPT lande[2].

[2] MENAPT-landene ifølge integrationsbarometer.dk: Syrien, Kuwait, Libyen, Saudi-Arabien, Libanon, Somalia, Irak, Qatar, Sudan, Bahrain, Djibouti, Jordan, Algeriet, Forenede Arabiske Emirater, Tunesien, Egypten, Marokko, Iran, Yemen, Mauretanien, Oman, Afghanistan, Palæstina, Gaza, Vestbredden, Østjerusalem, Pakistan og Tyrkiet.

Afgrænsning

Undersøgelsens empiriske grundlag inkluderer ikke personer som på tidspunktet for ophold på krisecenter var asylansøgere, flygtninge eller familiesammenførte. Dette er ikke for at negligere at personer med midlertidig opholdsstatus i Danmark som udsættes for æresrelateret vold, er i en udsat situation. Men netop fordi disse personers liv og ophold i Danmark er præget af en særlig kompleksitet er denne målgruppe ikke taget med i denne undersøgelse. Fokus er afgrænset til indsatser for minoritetsetniske efterkommere og indvandrere der er opvokset i Danmark, samt deres erfaring med etablering af selvstændigt liv, efter ophold på krisecenter grundet æresrelaterede konflikter i familien.

Litteratursøgning

I litteratursøgningen har jeg brugt forskellige tilgange, bl.a. hurtigsøgninger på forfatternavne som jeg har kendt grundet erfaring med socialt arbejde på området, samt forfattere der er blevet anbefalet i vejledningen. I dansk kontekst findes en del rapporter bestilt og finansieret af myndighederne, der beskriver karakteristika ved æresrelateret vold og kontrol, samt metoder i det sociale arbejde på området. Herfra har jeg søgt videre på baggrund af brugte referencer. Derudover er der lavet litteratursøgning i databasen Scopus. Der er brugt relativt snævre inklusionskriterier; det skulle være skandinaviske, europæiske eller britiske/amerikanske forskningsartikler. Det betyder at artikler om æresrelateret vold fra Jordan, Vietnam og Pakistan ikke er inkluderet i litteraturen, da jeg ønsker fokus på erfaringer med livet efter krisecenter i dansk kontekst, eller i en rimelig sammenlignelig kontekst. Jeg fik flest resultater med en kombination af søgeordene ”honor based” OR ”honourbased”. En del artiklerne er fravalgt grundet fokus på begrebsafklaring og afgrænsning af forskellige voldstyper. Søgning med ordene ”honor based” OR ”honour based” AND ”social work” gav 9 resultater, hvor nogle er inkluderet i litteraturgennemgangen, selvom de også fokuserer på en diskussion af begrebet og dets implikationer i en politisk og diskursiv kontekst. Der er dog tale om artikler der diskuterer begrebet i relation til socialt arbejde, hvorfor jeg fandt det relevant og interessant at tage med i litteraturgennemgangen. Fra artiklerne har jeg lavet referencesøgning og enkelte citationssøgninger for at finde artikler der ikke kom frem i bloksøgningen på Scopus, som kunne være relevante på baggrund af titel + abstract.

I litteraturgennemgangen har jeg valgt at inkludere en norsk rapport, samt danske rapporter bestilt og finansieret af offentlige myndigheder. Dette fordi langt størstedelen af den danske viden på området kommer fra VIVE - Det Nationale Forsknings- og analysecenter for Velfærd, i hovedreglen på opdrag fra offentlige myndigheder. Den norske rapport er en evaluering af efterværnstilbud og har inspireret nye danske tiltag, både politisk og praktisk, hvorfor den også er inkluderet til at belyse den aktuelle viden og praksis på området.

Litteraturgennemgang

I dette afsnit præsenteres eksisterende forskning som på forskellig vis har formet problemfeltet og repræsenterer aktuelle diskussioner og positioner i feltet.

Æresrelateret vold – et begreb der både stereotypiserer og beskriver en levet virkelighed

Vold mod etniske minoritetskvinder i Danmark blev italesat som et særligt fokus og sin egen komplekse problemstilling i 2011 gennem en større kortlægning initieret af bl.a. Danner, som er et respekteret krisecenter og drivkraft i den faglige og politiske debat om vold i Danmark. Undersøgelsen tog udgangspunkt i interview med minoritetsetniske kvinder, da var overrepræsenteret på landets kvindekrisecentre (Daneskiold-Samsøe et al. 2011) Allerede ved undersøgelsens tilblivelse oplevede forfatterne bekymring fra kollegaer og praksis for at undersøgelsens fokus kunne bidrage til dæmonisering af mænd med indvandrerbaggrund og bruges i en politisk agenda (2011:13-14). VIVE redegør også for diskussionen af begrebet i afdækning af metoder i arbejdet med æresrelaterede konflikter (Liversage 2018). Er der behov for et selvstændigt begreb hvor volden gøres til et integrationsproblem, med risiko for at udskamme bestemte mennesker alene grundet deres kulturelle og etniske ophav? eller skal al vold i nære relationer betegnes som kønsbaseret vold og dermed et ligestillingsproblem? I et studie af 17 artikler fra skandinavisk forskning forholder Elaies og Rabe (2025) sig kritisk til begrebet æresrelateret vold. I deres studie finder de på tværs af artiklerne en fælles brug af definitionen 'æresrelateret vold' der beskriver en samlet adfærd som ikke nødvendigvis indebærer fysisk vold, men bunder i patriarkalske og traditionelle kønsnormer for familiemedlemmers handlen. Kontrol og vold knytter dermed an til det omgivende samfunds anerkendelse af forældrene/familien. Sladder og rygter kan ødelægge familiens omdømme og føre til social eksklusion i det omgivende

samfund familien betragter som deres miljø. Kritikken rettes af flere mod begrebets fokus på personers kulturelle ophav og traditioner (Elaies & Rabe 2025, Galal & Liebmann 2020). Forfatterne argumenterer for at begrebet understøtter fokus på bestemte etniske grupper og kulturer, hvilket skaber stigmatisering. Elaies og Rabe (2025) argumenterer for en kontekstsensitiv tilgang til arbejdet med vold og kontrol i familier, for at undgå at reducere volden til kultur og dermed undgå stigmatisering. Selvom brugen af begrebet 'æresrelateret' potentielt understøtter stereotypisering et ensidigt fokus på kultur i voldsudøvelsen, finder Baianstovu og Strid (2024) gennem interview med ofre for æresrelateret vold også, at det er en realitet, at vold og kontrol udøves med henvisning til kultur, traditioner og omdømme blandt familiens ligesindede. Æresrelateret vold rummer også elementer der kan rummes af en kønsbaseret voldsforståelse, men samtidig er der særegne elementer omkring volden som bedst beskrives gennem erfaringer fra ofre, og en pragmatisk tilgang til praksis på baggrund af disse erfaringer. Gill, Cox og Weir (2018) anerkender også, at et særligt begreb for 'æresrelateret' vold kan skabe fordomme om bestemte etniske grupper. Men samtidig argumenterer de for at; "*kultur er ikke desto mindre et vigtigt element i voldens udtryk og (svaret herpå)"* (Gill et. al. 2018:580 - min oversættelse). Et andet argument for at bruge begrebet er, at hensynet til dem som oplever voldens konsekvenser, vejer tungere end risikoen for stigmatisering af etniske minoriteter og politisering af forskningsresultater på området (Daneskiold-Samsøe et. al. 2011:14-15).

For at undgå fordomme og stigmatisering kan professionelle anlægge en kultursensitiv tilgang, som søger at forstå hvilken rolle kultur spiller som forklaring i den enkelte sag, frem for at antage at kultur er hele årsagen (Gill et al. 2018). Samme argument findes for at anvende en intersektionel tilgang til feltet (Baianstovu & Strid 2024), da tilgangen fordrer en bevidsthed fra de professionelle om de forståelser og positioner de selv, og de voldsudsatte indgår i. En ren kulturel forklaring på vold kan føre til en forståelse af vold mod majoritetskvinder som et kønnet problem, mens vold mod minoritetskvinder udelukkende bliver kulturelt problem (Bredal 2020). Hvis socialarbejderen ukritisk anvender en bestemt kulturel forståelse af æresrelateret vold, er der risiko for at overse bestemte personers hjælpebehov, f.eks. mænds behov for hjælp, eller seksuelle minoriteters behov for hjælp (Baianstovu & Strid 2024).

Kritikken af begrebet argumenterer også for, at det er skadeligt at lave en kunstig opdeling af hhv. kønsbaseret vold og kulturelt betinget vold, fordi kultur og forestillinger om køn spiller en rolle for

alle (Gill et. al. 2018) uanset kulturelt og etnisk ophav, hvilket kalder på en samlet indsats på voldsområdet. Baianstovu og Strid (2024) fanger essensen af dilemmaet ved at kalde deres artikel *"complexities facing social work: Honor-based violence as lived reality and stereotype".*

Forskellige behov for støtte efter brud med æresrelateret vold

I skandinaviske kvalitative undersøgelser af, primært, kvinders oplevelser med at få hjælp og støtte beskrives et ønske om bedre indsigt fra fagpersoner ift. at forstå kompleksiteten i de motiver der fører til kontrol og vold. Både i relation til vold fra familien og vold i det offentlige rum fra etniske eller religiøse lokalmiljøer (Olsson 2024). Svenske og norske unge's erfaringer med at bryde fra familien viser, at tiden efter bruddet er præget af ensomhed og utryghed. De har mistet tillid til nære relationer. Samtidig kan de ikke, af sikkerhedsmæssige årsager, dele ret meget omkring deres personlige situation eller historie til nye venner (Bråten & Lillevik 2021, Olsson 2024). Særligt Olsson (2024) fremhæver, at overdrevent fokus på fysisk sikkerhed omkring voldsofret kan føre til en følelse af fremmedhed og ensomhed.

I forbindelse med en evaluering af norske mentorindsatser til unge udsat for negativ social kontrol, tvangsægteskab og æresrelateret vold finder Bråten og Lillevik (2021) at mange af de unge oplever frihed fra volden, men begrænsninger i livet grundet følelsesmæssige, sociale og praktiske udfordringer. Det opleves ensomt. Der er ganske mange ting der skal læres, og viden om egne behov og egen udvikling som kræver positive relationer til andre mennesker (2021). Den følelsesmæssige og sociale udvikling bliver besværlig, hvis man som ung samtidig skal leve et dobbeltliv med dækhistorie. Det sætter de unge i et dilemma, når de møder personer de gerne vil være venner med og dele hele deres person med. Evalueringen (2021) afdækker også de unges oplevede behov og forventninger til støtte efter brud med familien og viser nogle sammensatte behov. Oplevelser med ensomheden og besvær med at skabe nye netværk deles af de fleste. Derudover kæmper mange med manglende praktiske færdigheder. Ikke kun ift. daglig livsførelse, men også ift. at træffe egne beslutninger, hvilket nogen aldrig har lært (Bråten & Lillevik 2021). Da de ikke har det familiære netværk til at støtte og guide dem, er de afhængige af, at andre (professionelle) fortæller dem om samfundet, systemet og muligheder for at få hjælp. Forventningerne til mentorordningerne spænder forholdsvis bredt fra ønsket om en ny familierelation med kærlige voksne, til ønsket om fællesskaber med ligestillede og ligesindede unge (2021).

Også blandt voksne kvinder ses store variationer i oplevelser med vold og udsathed, hvilket kan have betydning for støttebehovet efter et eventuelt krisecenterophold. Et dansk studie (Liversage 2025) og kvalitative interview med hhv. majoritets- og minoritetskvinder i Norge (Bredal 2020) viser, at der er stor diversitet blandt etniske minoritetskvinders oplevelser med vold og behov for støtte. Nogle oplever at volden udføres af et kollektiv i form af flere familiemedlemmer, eller af den udvidede (sviger)familie. Men der er også beskrivelser af familier som støtter kvinderne. Derfor fremhæves vigtigheden af at kigge på kvindernes individuelle behov og særlige forhold (Liversage 2025). Selvom Liversage (2025) og Bredal (2020) skriver om voksne kvinder, findes samme forskellighed i behov blandt unge der har brudt med familien i Bråten og Lillevik's (2021) rapport, som understreger, at det er forskelligt hvilke sociale, praktiske og følelsesmæssige ressourcer og belastninger, de unge har med sig.

Socialt arbejde med personer i æresrelaterede konflikter

I forlængelse af diskussioner om begrebets anvendelse og erfaringer fra personer der har oplevet æresrelateret vold, peger forskningen på bestemte tilgange og behov. Både i Danmark og i Norge har man forsøgt med mentorordninger for at modvirke, eller mindske, ensomhed blandt unge der har brudt med familien. I evalueringen af de norske mentorindsatser (Bråten og Lillevik 2021) har de også kigget på erfaringerne fra tidligere mentortilbud for målgruppen hos Røde Kors i Danmark. Her fandt de, at tilslutningen til mentorprojektet i Danmark var lavt. De peger bl.a. på projektets instrumentelle tilgang til progression hos de unge, som en mulig forklaring på at mentorforløbene ikke blev en succes (2021). Bl.a. på baggrund af, at deltagerne i de norske mentorindsatser fremhæver ønsket om normalitet og hverdagsfokus som vigtigt i mentorindsatserne (2021). Hvis der er krav om løbende evaluering, bliver deltagerne hele tiden mindet om, at de er en del af en social indsats. Det er vanskeligt at sige noget om hvilke indsatser der virker, når man taler om hjælp til ofre for æresrelaterede konflikter. Dels fordi anvendelsen af begrebet i sig selv er omdrejningspunkt for diskussioner. Dels fordi der ikke findes særlig mange studier, eller systematiske evaluering af indsatser på området (Liversage 2018:19). Som afsæt for udvikling af dansk praksis har VIVE lavet en deskriptiv gennemgang af metoder på området baseret på litteratur og interview med fagfolk (2018). Der mangler blandt andet viden om hvordan man kan imødekomme behovet for en eller anden form for kontakt eller dialog mellem unge, der har svært ved at bryde helt med familien. I Skandinavien og Holland har man forsøgt med forskellige former

for tiltag, såsom mægling, men feltet præges af uklarhed om hvad mægling er og hvordan det skal udføres (2018:81-96). Samtidig er der faglig uenighed om hvorvidt det er en god ide at facilitere kontakt mellem et individ og et potentielt stærkere familiefællesskab, som ville kunne påvirke og presse den enkelte. Andre argumenterer for, at indsatsen vil give den unge en platform til at kunne forhandle sin position i familien. Der er dog mange praktiske forhold at tage højde for ift. kommunikation og for at undgå en yderligere eskalering af konflikten (2018:81-96) og dermed truslen mod den unge. Oplysninger fra familien, eller indblik i deres adfærd og kontakt med myndighederne, f.eks. opnået gennem dialog eller mæglingsforløb kan ellers tænkes at bidrage til vurdering af risikofaktorer i sager om æresrelaterede konflikter.

Det er udviklet en metode til at vurdere risiko for (gentagen) vold motiveret af ære. Der er tale om metoden 'PATRIARK' (Belfrage et. al. 2012, Kropp et. al. 2020). Metoden er udviklet som en "struktureret professionel vurdering" på baggrund af litteraturstudier om vurdering af risiko på voldsområdet, interview med hhv. dømte og fængslede voldsudøvere, ofre for æresrelateret vold og svenske fagfolk i berøring med feltet (Belfrage et. al. 2012). Formålet er at skabe en systematik i kortlægning af risikofaktorer omkring voldsudøveren, for at understøtte analysen af tilstedeværende faktorer, der kan øge risiko for (gentagen) vold med henblik på en faglig vurdering og håndtering af risiko for fremtidig vold. Det skal undersøges hvorvidt følgende risikofaktorer er til stede; alvorlige voldelige trusler eller tanker, voldelige handlinger, æresrelaterede voldelige handlinger, voldelig kriminalitet, eskalering, attitude der støtter æresrelateret vold, høj graf af krænkelse[3], oprindelse i et område med kendte sub-kulturelle værdier, mangelfuld kulturel integration og personlige problemer (Belfrage et. al. 2012:24). Det forudsættes derfor at fagpersonen besidder relevant faglig viden, der gør vurdering af risiko mulig. Metoden inddrager også sårbarhedsfaktorer omkring den voldsudsatte (2012:24). De som udsættes for æresrelateret vold, står ofte i en isoleret og sårbar position, bl.a. grundet en ung alder, hvilket gør det nødvendigt at tage hensyn til deres sårbarheder i håndtering af sikkerheden omkring dem (2012). Fagpersoner skal vurdere hvorvidt følgende sårbarhedsfaktorer, som kan have betydning for egen evne til håndtering af fremtidig risiko for vold, er til stede hos den voldsudsatte; inkonsekvent adfærd eller attitude, ekstrem frygt, mangelfuld adgang til ressourcer, usikre leveforhold og personlige

[3] Min oversættelse af "insult". Den direkte oversættelse er fornærme. Men fornærmelse dækker det følelsesmæssige aspekt ved at nogen (opleves) at krænke familiens ære.

problemer (2012:24). Det at være opmærksom på håndtering af sårbarhedsfaktorer hos den voldsudsatte, stemmer overens med erfaringer fra personer der har brudt med familien. De fortæller bl.a. om ensomhed som en stor barriere i tiden efter brud med familien (Bråten & Lillevik 2021, Olsson 2024).

Der rettes kritik af PATRIARK som værktøj bl.a. fordi praktikere oplever det samlede omfang af faktorer de skal vurdere som for omfattende i en travl hverdag, hvilket samtidig kan betyde at man mister tid til at være undersøgende på potentielt individuelle forhold omkring en given familie og sag (Liversage 2018:74-80). Derudover kritiseres det, at der skal vurderes på hvorvidt der er patriarkalske normer i familiens oprindelsesland, da det kan føre til automatisk stigmatisering af alle familier med rødder i Mellemøsten (2018, 74-80). Det medgives dog, at metoden kan være med til at sikre en form for systematik og dermed understøtte, at vurderinger og arbejdet med vurdering af risiko kan diskuteres og sammenlignes.

Som en overordnet tilgang til feltet taler Baianstovu og Strid (2024) for en intersektionel forståelse i socialt arbejde med æresrelaterede konflikter, fordi den tilgang kan rumme kompleksiteten i de levede liv uden at forfalde til stereotyper omkring kultur og etnicitet. I artiklen forholder de sig også til rammerne for det sociale arbejde og understreger, at professionelles tilgang til arbejdet med komplekse sager ofte påvirkes af organisatoriske styringslogikker og tidspres, der gør det nemmere at læne sig op ad stereotype forståelser frem for tidskrævende samtaler om komplekse situationer og behov (2024).

Samlet set er der tale om et felt, hvor man stadig diskuterer den begrebslige afgrænsning, hvilket også gør det svært at pege på og evaluere egentlige indsatser på området. Litteraturen viser et stort fokus på forskellige risikofaktorer omkring familie, eller voldsudøveren og sårbarhedsfaktorer omkring den voldsudsatte. Samtidig ses en høj grad af oplevet ensomhed blandt unge og voksne der har brudt med deres familier grundet æresrelateret vold. Derudover er det en gennemgående pointe, at der er behov for et nuanceret blik på kulturens betydning i sager om æresrelateret vold, så man undgår forsimplede og essentialistiske forklaringer på årsager til vold i familier med etnisk minoritetsbaggrund. Inspireret af dette har jeg valgt at bruge teori om resiliens og intersektionalitet i analysen.

Teoretiske perspektiver

Herunder præsenteres teoretiske begreber og hvordan de anvendes i analysen af informanternes fortællinger.

Resiliens

Teorien om resiliens, samt resiliensfremmende og -hæmmende faktorer udspringer af børne- og udviklingspsykologien. I en dansk kontekst blev resiliens introduceret i 1990'erne som et analytisk begreb til at forstå, hvorfor *"noget eller nogen udsættes for belastninger, kriser, ulykker, endog katastrofer, men klarer sig igennem det markant bedre end forventet"* (Sommer 2022:11). Eller med andre ord: *"en god udvikling på trods af alvorlige trusler mod tilpasning eller udvikling"* (Masten 2001:228, min oversættelse). I Danmark blev resiliensbegrebet i nogle tilfælde anvendt til at beskrive det enkelte barn som resilient eller "robust", hvilket er en reduktion af begrebets oprindelige betydning. Et eksempel på en individualiseret forståelse af resiliens er metaforen 'mælkebøttebarn', hvor barnet fremstilles som én der klarer sig trods modgang på grund af en iboende ukuelig kraft, som en mælkebøtte der bryder gennem asfalten. Et andet eksempel er betegnelsen 'mønsterbryder', der ligeledes henviser til individets evne til på egen hånd at bryde med negative mønstre. Begge betegnelser overser ifølge Sommer kompleksiteten i resiliensbegrebet (2022:56-61), da de mangler fokus på de faktorer, der er afgørende for at resiliens og strategier til håndtering af modgang kan udvikles. De rummer heller ikke et professionelt fagsprog til at beskrive, hvilke indsatser der kan understøtte denne udvikling.

I denne undersøgelse anvendes Sommers dynamiske forståelse af resiliens (Sommer 2022:50). En dynamisk forståelse indebærer at professionelle tager udgangspunkt i en systematisk kortlægning af både risikofaktorer og beskyttende faktorer omkring den udsatte unge.
Sommers resiliensbegreb udspringer som nævnt af børne- og udviklingspsykologien, men knytter an til en systemisk forståelse af komplekse sociale problemer, der kræver indsatser på flere niveauer (2022:50). Der er særligt hentet inspiration fra Bronfenbrenners udviklingsøkologiske model, som også beskriver processer individet indgår i på mikro, meso og makro-niveau, som centrale for håndteringen af sociale problemer (Hutchinson & Oltedal 2017:171-173). En dynamisk og systemisk forståelse af resiliens kan derfor også anvendes til at analysere voksnes udvikling af

strategier til håndtering af udfordringer, da resiliens betegnes som en del af menneskets adaptive systemer, som regulerer processer i menneskelig udvikling gennem hele livet (Masten 2001:235).

Dynamisk og systemisk forståelse af resiliens

For at forstå udviklingen af resiliens, herunder strategier til håndtering af udfordringer i årene efter et ophold på krisecenter, må sårbarhed og resiliens ses som et komplekst samspil mellem individet og dets sociale miljø på tværs af flere niveauer eller "systemer", der hænger sammen. Fra samfundsmæssige rammer til biologiske processer i individet. Sommer (2022:75-106) henter som nævnt inspiration fra systemiske niveaumodeller og fokuserer på processer i de systemer individet er en del af. Resiliens skal dermed forstås som relationelt betinget. Der er ikke tale om en ekstraordinær iboende egenskab (Masten 2001) til at bryde gennem asfalten som en mælkebøtte. Individet kan dog besidde kognitive eller emotionelle personlighedstræk, der understøtter resiliensfremmende processer, afhængigt af hvilke kompetencer der værdsættes i de systemer, individet indgår i (Sommer 2022:17). Et eksempel er alderssvarende begavelse; en kognitiv funktion, der kan understøtte resiliens. Personlige karaktertræk som rolighed, vedholdenhed, høj stresstærskel og evne til selvregulering og -kontrol kan også fungere som beskyttende faktorer (2022:99-100). Disse træk kan fremmes eller hæmmes i bestemte kontekster. F.eks. i familien, skolen, uddannelsesinstitutioner eller på arbejdspladsen, afhængigt af om miljøet er stressende eller beroligende, belastende eller beskyttende. Miljøpåvirkninger, f.eks. stressende miljøer, spiller en særlig rolle i aktiveringen af genetiske reaktioner hos individet. Stress kan påvirke kroppens biologiske processer og dermed "tænde" eller "slukke" for bestemte gener og biologiske processer (2022:101-106). Det ser man f.eks. også efter langvarige stressbelastninger, hvor kognitive funktioner kan lide skade.

Med andre ord kan udvikling af resiliens finde sted i almindelige interaktioner i hverdagen (Masten 2001). Det er samspillet med omgivelserne som har betydning for udviklingen af strategier til håndtering af modgang over tid, hvilet kan beskrives som en kontinuerlig bevægelse mellem to poler: en sårbarhedspol og en resilienspol (Sommer 2022:25-54). Placeringen mellem de to poler afhænger af hvilke belastende eller beskyttende faktorer, der er til stede i omgivelserne. Des flere beskyttende faktorer, desto større resiliens. Omvendt; des flere belastende faktorer, desto større sårbarhed (2022:75-106). Forståelsen af dette samspil gør det muligt at belyse, hvorfor sårbarhed og risikofaktorer ikke nødvendigvis fører til sociale problemer (Ejrnæs 2015). Resiliens, i form af

evnen til at håndtere modgang, kan udvikles og opretholdes trods belastninger der indebærer risiko for øget sårbarhed. Sommer fokuserer på sårbarhed og belastende faktorer, mens Ejrnæs (2015) kobler risikofaktorer omkring individet til socialt arbejde med udvikling af resiliens. Risikofaktorer, f.eks. fattigdom, vold, misbrug eller psykisk sygdom, kan ikke i sig selv forudsige fremkomsten af sociale problemer. Men begrebets anvendelse i socialt arbejde giver anledning til fokus på håndtering af risiko og muligheder for at understøtte resiliens (Ejrnæs 2015).

Operationalisering

Beskyttende faktorer

Beskyttende faktorer kan findes på alle niveauer, fra samfundsniveau over privatsfære til individniveau (Sommer 2022:49) og er faktorer, der understøtter den enkelte i at udvikle strategier til håndtering af alvorlig modgang. Det kan være normale kognitive funktioner, en oplevelse af meningsfuldhed, støttende relationer, eller (viden om) strukturelle rettigheder og rammer i samfundet, f.eks. adgang til krisecenterophold, sundhedsbehandling og uddannelse.

Sårbarhedsfaktorer

Sårbarhedsfaktorer er *"forhold der enten forstærker eller forværre de negative effekter af at leve i en risikosituation"* (2022:48). I denne undersøgelse er sårbarhedsfaktorer f.eks. ensomhed, psykisk sårbarhed, eller indre forhold hos den enkelte som forværrer udfordringer, der kan følge af brud med familien. Derudover kan det være strukturelle faktorer; manglende adgang til sociale netværk, skrøbelig tilknytning til bolig- og arbejdsmarked, eller mangelfuld adgang til relevant støtte. Samme forståelse af sårbarhedsfaktorer anvendes i metoder til vurdering og håndtering af æresrelateret vold (Kropp 2020).

Risikofaktorer, eller belastende faktorer

Risikofaktorer er belastninger, som individet møder med sin sårbarhed (Sommer 2022:48). Fra et psykologisk perspektiv handler risikoen om mangelfuld tilpasning på (psykologiske) udviklingsområder, f.eks. hvis man er opvokset med vold i familien (2022:43). I denne undersøgelse anvendes begrebet risikofaktorer til at beskrive belastninger som øger den enkeltes udsathed for at opleve pres og (ny) vold fra familien.

Intersektionalitet

Begrebet intersektionalitet beskriver det komplekse samspil mellem sociale kategoriseringer af mennesker, og hvordan disse gensidigt konstituerer hinanden på et identitetsmæssigt og

strukturelt niveau (Jensen & Christensen 2011). Ved at rette blikket mod forskellige sociale kategorier og deres betydning for individets handlemuligheder i sociale kontekster, bliver det muligt at identificere strukturelle forhold, der er relevante for socialt arbejde. Begrebet stammer fra det engelske ord *intersection* og oversættes her til *kryds*. Det henviser til det punkt, hvor sociale kategorier som køn, klasse, etnicitet og alder krydser hinanden og skaber bestemte betydninger eller forskelle i relation til hinanden. Flere samtidige kategorier kan dermed være mere, og andet, end blot summen af hver enkelt kategori (Jensen & Christensen 2011:72-73). Det er netop krydset mellem forskellige sociale kategorier som er interessant, fordi det er der betydningsdannelse opstår og påvirker hvilke positioner og identiteter der er (u)mulige for individet (2011).

I denne undersøgelse anvendes intersektionalitet til at forstå kompleksiteten i praktisk socialt arbejde med etniske minoritetspersoner i æresrelaterede konflikter. Derudover anvendes det til at forstå kompleksiteten i udvikling af informanternes identitet (Pringle 2008), ud fra den forståelse, at det er en proces præget af implikationer fra omverdenens opfattelse af sociale kategoriseringer, f.eks. køn og etnicitet, som den enkelte ikke selv er herre over.
Den oprindelige anvendelse af begrebet intersektionalitet stammer Crenshaw (Pringle 2008) som blandt andet har beskæftiget sig med vold mod minoritetskvinder i USA, hvor kvindebevægelsen ikke tog højde for betydningen af race i relation til vold mod kvinder. Omvendt ønskede antiracistiske bevægelser ikke at adressere kønnede problemer som vold mod kvinder blandt etniske minoriteter af frygt for at reproducere stereotype forestillinger om ”den sorte mand” som voldelig (Crenshaw 2006). Den manglende forståelse af, hvordan køn i kombination med race/etnicitet gensidigt konstituerede en bestemt position for kvinderne kunne i værste fald fastholde de strukturer, der muliggjorde volden. Ved at anlægge et intrakategorialt perspektiv (Crenshaw 2006:8, Jensen & Christensen 2011:80) på et socialt problem som vold kan vi analysere sammenhænge inden for en bestemt gruppe eller konkret familie. F.eks. kan køn og alder inden for kategorien *etnisk minoritetsfamilie* konstituere bestemte magtrelationer internt i familien, som adskiller sig fra andre familier eller minoritetsgrupper.

Operationalisering

Intersektionalitet bruges til at analysere hvorvidt aktuelle efterværns- og støtteindsatser tager højde for de sociale kategoriseringer den enkelte tilhører, og hvordan kategoriernes forskellige 'kryds' har betydning for de (u)mulige positioner og identiteter i årene efter brud med familien.

Metodiske overvejelser

I dette afsnit præsenteres undersøgelsens videnskabsteoretiske tilgang og valg af metodiske til indsamling og behandling af empiri. Afsnittet afsluttes med overvejelser om konsekvenser af de metodiske valg ift. undersøgelsens analyse og resultater.

Videnskabsteoretisk tilgang

Den videnskabsteoretiske tilgang i denne undersøgelse er hermeneutisk. Grundlæggende er antagelsen i den hermeneutiske tilgang, at mening først og fremmest kommer fra menneskers automatiske fortolkning af tekst, handlinger og tale (Jørgensen 2008). Automatisk på den måde, at forståelse gennem fortolkning sker hele tiden, da det er en grundpræmis i den menneskelige måde at være i verden (Gilje 2017). Det er en internaliseret ageren og handlen på baggrund af tidligere erfaringer, meninger og tavs viden. Hans-Georg Gadamer kaldte også dette for "for-meninger" eller fordomme. Ikke fordomme i en negativ betydning, men som en forudsætning for forståelse (2017) også kaldet forforståelse. Mine forforståelser udgør f.eks. en del af min forståelseshorisont og repræsenterer det der er "synligt" fra det bestemte punkt jeg starter undersøgelsen fra (Gilje 2017, Kristiansen 2017). I denne undersøgelse betyder mine erfaringer som socialrådgiver for unge udsat for æresrelateret vold, at jeg har en særlig interesse og empati for informanternes historie. Det har en betydning for fokus i den indsamlede empiri og i analysen, da det definerer undersøgelsens oprindelige 'forståelseshorisont'. Gennem min forberedelse til interview og undersøgelsens analyse søger jeg at udvide denne forståelseshorisont.

Den hermeneutiske tilgang vurderes særligt velegnet til at undersøge informanternes komplekse subjektive erfaringer, og hvordan de skaber mening i fortællingen om deres oplevelser i årene efter bruddet med familien. Ved at undersøge hvordan informanterne skaber mening i deres fortællinger, i relation til deres sociale og kulturelle kontekst (Jørgensen 2008), bliver det muligt at udvikle nye forståelser af deres oplevede udfordringer. Men informanternes fortællinger om egne erfaringer, og beskrivelser fra professionelle om den aktuelle praksis i efterværnsindsatser, skal

forstås i relation til en helhed - en overordnet sammenhæng. Den overordnede sammenhæng skabes ved at forstå detaljer og enkeltdele i empirien i relation til forskning på feltet. Derigennem konstitueres en overordnet forståelse af helheden. Samtidig giver den overordnede forståelse mening til de enkelte dele i empirien (Kristiansen 2017). Denne cirkulære proces betegnes ofte 'den hermeneutiske cirkel' (2017). I denne undersøgelse betyder det konkret, at informanternes individuelle historier tilskrives mening i relation til en overordnet forståelse af identitet og minoritetspositioner i årene efter brud med familien.

Det er ikke muligt at give én endegyldig sandhed om hvilke udfordringer unge med etnisk minoritetsbaggrund oplever i årene efter brud med familien. Det er ikke muligt, fordi processen med forståelse i princippet er en uendelig proces, som er afhængig af hvilken empiri der fortolkes, og hvilke forforståelser der findes hos fortolkeren. Der er altid flere mulige forståelseshorisonter (Kristiansen 2017). Denne undersøgelse præsenterer derfor én mulig tolkning på baggrund af min forforståelse, den indsamlede empiri valgte teorier.

Interview som metode

Undersøgelsen har et kvalitativt design, hvor 8 personer er interviewet med henblik på at få fortællinger der rummer mange detaljer og dybde omkring undersøgelsens problemstilling. Ønsket om at undersøge informanternes erfaringer gennem analyse af deres fortællinger rummes bedst i et kvalitativt design, som er kendetegnet ved at studere *"menneskelige erfaringer, handlinger, tanker og følelser som de udspiller sig i forskellige livssituationer*" (Brinkmann 2025:600). Undersøgelsens empiri udgøres primært af interview med 6 personer der har haft ophold på specialiseret krisecenter i de tidlige voksenår, grundet æresrelaterede konflikter i familien. Derudover er der gennemført 2 interview med fagfolk.

For at belyse informanternes erfaringer og forståelser af feltet er det hensigtsmæssigt med metoder, som giver indblik i den måde informanterne selv definerer og forstår deres erfaringer. Uanset om det er personlige erfaringer fra tiden efter ophold på krisecenter, eller fagfolks opfattelse af voldsudsattes behov for støtte til selvstændighed. Der findes forskellige metoder til dataindsamling i den kvalitative forskning (Jacobsen et al. 2002), hvor interview er én metode. I denne undersøgelse er der anvendt 2 forskellige tilgange til interviewet. Dels bruges livshistorieinterview i samtalerne med de informanter, der har erfaringer med at etablere et selvstændigt liv efter æresrelaterede konflikter i familien. Derudover bruges semistrukturerede

interview til samtalerne med fagfolk. Metoderne uddybes længere fremme i beskrivelser af de forskellige interview og informanter.

Adgang til feltet og informanter

Som uddannet socialrådgiver har jeg gennem flere år arbejdet med børn, unge og voksne i æresrelaterede konflikter. Det har gjort det muligt at søge informanter til undersøgelsen igennem mit eget netværk. At række direkte ud til mulige informanter på baggrund af mit kendskab til deres historie har dog givet anledning til etiske refleksioner i det forberedende arbejde, som beskrives i det følgende.

Etiske overvejelser

I den indledende fase af specialet overvejede jeg at annoncere offentligt efter informanter på forskellige sociale netværk, f.eks. Facebook, Instagram og LinkedIN. Men den tilgang blev fravalgt fordi jeg ikke havde muligheden for at styre hvilket "liv" et sådan opslag ville få på de digitale platforme. Jeg vurderede at offentlige opslag ville indebære en risiko for, at personer med levede erfaringer kunne blive "tagget" eller på anden vis koblet sammen med mit opslag. Dermed ville deres historie og erfaringer med æresrelaterede konflikter i familien blive udstillet. Derfor valgte jeg at lave en forespørgsel om deltagelse i interview sammen med en kort beskrivelse af specialets fokus. Der blev sendt til personer som i årenes løb selv har initieret kontakt til mig, eller personer jeg har mødt i faglige sammenhænge hvor de har udvist åbenhed om egne erfaringer.
Forud for udsendelse af forespørgslen var det nødvendigt at overveje vinkel og fokus i interviewet. Særligt i socialt arbejde, og forskning ved brug af kvalitative metoder og interview, må der gøres nogle overvejelser om brugen af informanter og relationen mellem forsker og informant. Om etik i kvalitative studier, der omhandler menneskelige forhold og erfaringer fremhæver Brinkmann (2025) bl.a. to overordnede perspektiver på etik i forskning; rettighedsetik og omsorgsetik (2025:601). Rettighedsetik fokuserer på det enkelte individs evne til rationelt at indgå aftaler, f.eks. om deltagelse i et interview. Omsorgsetikken fokuserer på relationelle aspekter i mennesket som socialt væsen. I forberedelsen til specialets interview har jeg haft særligt fokus på det relationelle aspekt ift. interviewdesign og spørgsmål. Interviewene skulle både sikre empiri med en høj detaljegrad, men samtidig respektere informanternes aktuelle livssituation. Derfor har specialet fokus på informanternes erfaringer med at håndtere udfordringer og opbygge et selvstændigt liv gennem årerne. Når det er en særlig opmærksomhed i dette speciale, skyldes det min egen

tilknytning til feltet og kendskab til informanternes oplevelser med kontrol og vold, der kunne have gjort det muligt at spørge detaljeret til vold, svigt og reaktioner, som de ikke nødvendigvis selv husker eller ville fremhæve. Derudover har jeg som socialrådgiver erfaring og træning i at lave bestemte typer af voldsfaglig udredning og afholde samtaler af terapeutisk karakter, hvilket også bør medføre en øget opmærksomhed (Brinkmann 2025) på egen rolle som interviewer. Den opmærksomhed skulle sikre respekt for informanternes fortælling og grænser, så interviewets fokus blev på forhold informanterne selv bragte frem.

Samtykke

Alle informanter er mundtligt og skriftligt informeret om specialets formål. Alle har samtykket til brug af deres fortællinger, herunder til optagelse af interview og opbevaring af lydfil frem til overstået eksamen jf. krav fra Aalborg Universitet.
RED Center og KVINFO har givet tilladelse til brug af interne model- og metodebeskrivelser som baggrundsmateriale, men uden samtykke til publicering.

Livshistorieinterview

Brugen af livshistorier i socialt arbejde har ifølge Marianne Skytte (2008) to traditioner; hhv. den livsfokuserede tradition med fokus på livshistorien som en måde at samle objektive historiske fakta, der kan kobles til andre historiske kilder (2008:247). Og den historiefokuserede tradition, der både kan have elementer fra fænomenologiske, hermeneutiske og konstruktivistiske tilgange (2008:253). Denne undersøgelse læner sig op ad den historiefokuserede tradition i kombination med en hermeneutisk tilgang. At få informanternes historie om livet efter ophold på krisecenter gennem interview giver mig viden om deres fortolkning af det levede liv. Men det er også en historie, der er et resultat af den dialogiske proces, som finder sted mellem informanten og mig som interviewer (2008). Alle interview startede med spørgsmålet; ”Fortæl om tiden efter fraflytning fra krisecenteret” hvilket gav informanterne mulighed for at vælge til og fra i deres fortælling og skabe en, for dem, sammenhængende og meningsdannende fortælling, som jeg efterfølgende kunne spørge ind til. Det har været centralt at få informanternes forståelse af egne erfaringer frem.
Der var forberedt en tematisk interviewguide for at sikre svar på tværs af de 6 interview, som kunne sammenlignes, hvis informanterne ikke kom ind på de forskellige temaer af sig selv. Temaerne i interviewguiden var: sociale relationer og deres betydning, (manglende) relation til

familien og betydningen af denne, samt erfaringer med at søge og få støtte efter ophold på krisecenter. De blev udvalgt på baggrund af litteraturgennemgangen samt min forforståelse af, at relationen til familien spiller en rolle uanset karakteren af den (manglende) kontakt. Livshistorieinterview giver mulighed for at sige noget om udvikling over tid – og betydningen af relationer, støtte og hvordan personer gennem fortælling skaber mening i deres liv. Livshistorierne udgør imidlertid ikke en endegyldig sandhed (Thomsen & Antoft 2002) eller et endegyldigt svar på problemformuleringen. Livshistorierne i denne undersøgelse er som nævnt blevet til i en dialogisk proces, til dels formet af min interviewramme og spørgsmål, dels af informanters erfaringer fra interaktioner med omverdenen. Alle Interview med informanter om deres levede erfaringer i tiden efter ophold på krisecenter er holdt som individuelle interview og varede mellem 1 time og 15 min. til 2 timer og 15 min. Interviewguide er vedlagt som bilag.

Præsentation af informanter

Informanterne er 3 kvinder og 3 mænd i alderen 27-33 år. De har været mellem 19-24 år på det tidspunkt de flyttede fra krisecenter, hvilket er mellem 7 og 11 år siden. Der er variation blandt informanterne ift. hvilken type vold de har oplevet i familiens hjem som illustreret i skemaet herunder. Informanterne har selv bestemt om det har været relevant at fortælle om den vold de har oplevet. Der er ikke spurgt ind til specifikke oplevelser med vold eller forløbet frem til ophold på krisecenter, da jeg ønsker at belyse årene ***efter*** krisecenterophold. Fælles for informanterne er, at de har oplevet æresrelaterede konflikter i familien i en grad, så det var nødvendigt for dem at forlade familien af hensyn til egen sundhed og sikkerhed. Selvom det ikke er undersøgelsen fokus, har jeg valgt at inddrage informanternes oplysninger om de typer af vold de nævner at have været udsat for, fordi de på eget initiativ har bragt det op som betydningsfuldt for at forstå deres udfordringer i årerne efter ophold på krisecenter. Oplysningerne viser alvoren af de forhold informanterne i sin tid flygtede fra og udgør kontekst til undersøgelsens analyse af deres samlede fortællinger om tiden efter ophold på krisecenter.

ALDER I DAG	ALDER VED FRAFLYTNING FRA KRISECENTER	ÅR SIDEN FRAFLYTNING FRA KRISECENTER	TYPER AF ÆRESRELATERET VOLD SOM INFORMANTERNE HAR NÆVNT I INTERVIEWET
27 – 33 ÅR	19 – 24 ÅR	7 – 11 ÅR	Genopdragelsesrejse / ufrivilligt udlandsophold Tvangsægteskab Fysisk vold Psykisk vold f.eks.: Nedladende tiltale, kontrol af mobil/overvågning Begrænsning i socialt liv og relationer, begrænset valg af uddannelse og arbejde)

Semistruktureret interview

Der er afholdt semistrukturerede interview med fagfolk som arbejder med efterværn til personer der har oplevet negativ social kontrol, eller brud med familien grundet æresrelaterede konflikter. Disse interview giver indblik i aktuelle indsatser og udvikling på området. Det semistrukturerede interview er valgt som metode for at få indsigt på et område, som kun opnås gennem informanternes erfaring fra praksis. Der findes ingen aktuelle beskrivelser eller evalueringer af efterværnstilbud til målgruppen. Derfor der var brug for konkrete oplysninger om indsatser fra praksis, hvilket førte til en relativt struktureret tematisk interviewguide (Tanggaard & Brinkmann 2025) der lagde op til konkrete og beskrivende svar, f.eks. eksempel ”kan du beskrive indholdet i det nye efterværnsforløb”. Dog tillader interviewformen fortsat fleksibilitet i selve interviewet, hvis der kommer oplysninger eller perspektiver frem, som er relevante for det spørgsmål undersøgelsen søger at besvare, idet den semistrukturerede tilgang tillader at man spørger videre ind til disse perspektiver (Poulsen 2019). Grundet fagpersonernes tilknytning til forskellige organisationer og indsatser er interviewguiden tilpasset hver enkelt informant. I begge interview var formålet at få indblik i de aktuelle støttetilbud, samt undersøge organisationernes forståelse af hvilke udfordringer de unge står med. De overordnede temaer: beskrivelse af aktuelle tilbud og praksis, samt forståelsen af målgruppens behov for støtte til etablering af selvstændig tilværelse, var fælles i begge interview. Interviewguide er vedlagt som bilag.

Præsentation af informanter

RED center mod æresrelaterede konflikter

RED Center mod æresrelaterede konflikter (herefter RED Center) har bl.a. drevet Safehouse og krisecenter for personer mellem 16-30 år i æresrelaterede konflikter siden 2005 (RED Center

2024). Derudover har RED Center i 2025 udviklet et nyt efterværnstilbud til personer der fraflytter deres botilbud, hvorfor det er relevant at inddrage deres praksiserfaringer. Det nye efterværn er en del af Regeringens tiltag "Et frit liv i Danmark" (Udlændinge- og Integrationsministeriet 2025). Fra RED Center har jeg interviewet en akademisk medarbejder, som har arbejdet med udvikling af det nye efterværnstilbud. I forbindelse med interviewet har jeg fået adgang til organisationens interne metodemodeller.

Efterværnsforløb

RED Center's tilbud om efterværn er afgrænset til personer der flytter i egen bolig. Efterværnet løber over en periode på 1 år med fastsatte mål for forløbet. Overordnet er målet med indsatsen, "*at gøre den unge i stand til at stå på egne ben og klare sig selv i samfundet"* (Projektkoordinator) primært gennem fokus på individuelle kompetencer, som indlæres eller udvikles i samarbejde med pædagogisk og socialfaglig kontaktperson.

KVINFO

KVINFO er Danmarks videnscenter for køn og ligestilling. I 2025 har KVINFO startet projektet 'SIDE OM SIDE' med økonomisk støttet fra Styrelsen for International Rekruttering og Integration[4]. Projektet er målrettet unge mellem 18-30 år udsat for negativ social kontrol og er inspireret af norske erfaringer med mentorordninger til unge, der bryder med familien (KVINFO). Fra KVINFO har jeg interviewet matchkoordinator fra 'SIDE OM SIDE'. I forbindelse med interviewet har jeg fået adgang til interne beskrivelser af projektets metoder.

'SIDE OM SIDE'

SIDE OM SIDE er et tilbud til personer mellem 18-30 som lever med, eller har brudt fra, negativ social kontrol. Tilbuddet er et 1-årigt forløb med en frivillig, hvor man mødes regelmæssigt. Formålet er overordnet, at den frivillige introducerer deltageren til aktiviteter og sociale fællesskaber. SIDE OM SIDE drives i et samarbejde mellem Københavns Kommune, RED Center og KVINFO. Deltagere visiteres gennem RED Center eller Københavns kommune efter risikovurdering af deltagerens situation og eventuelle behov for mere indgribende tilbud.

[4] Styrelse under Udlændinge- og integrationsministeriet.

Behandling af data og anonymisering

Alle interviews er blevet optaget digitalt og efterfølgende transskriberet i tjenesten Good Tape. Derefter er de enkelte interview lyttet igennem og transskriptionen rettet til. Gentagelser, samt forkert transskribering er rettet til. I citater og henvisninger til interviewpersoner i analysen er alle stednavne og informanternes etniske baggrund undladt for at sikre informanternes identitet forbliver anonym. Navne er anonymiseret ved anvendelse af pseudonymer. De interviewede fagfolk fra hhv. KVINFO og RED Center nævnes ved titel/funktion i deres respektive organisationer.

Brug af GAI

Sparring og sproglige rettelser

Tjenester som 'co-pilot' og 'perplexity' er brugt til sparring i det forberedende arbejde til at opstille fordele og ulemper ved anvendelsen af bestemte teorier i relation til besvarelse af problemformuleringen. Formålet har været at få testet og kvalificeret forskellige ideer til perspektiver. Derudover er 'co-pilot' brugt til grammatisk og sproglig gennemgang af tekst jeg selv har produceret.

Behandling af interview

Alle interview er transskriberet med tjenesten GoodTape.io der garanterer for sikkerheden omkring interviewoptagelser og transskriptioner bl.a. ved at benytte europæiske datacentre. Filer der transskriberes med denne tjeneste bliver heller ikke delt med, eller brugt til træning af AI sprogmodeller.

Kvalitet i undersøgelsen

Alle interview i undersøgelsen har haft en åben og let til semistruktureret tilgang, som beskrevet ovenfor. Derudover er interviewguides, samt kodning af empiri udarbejdet på baggrund af eksisterende forskningsresultater, som præsenteret i litteraturgennemgangen. Grundet min egen position som tidligere socialrådgiver indenfor feltet har det været ekstra vigtigt med en åben og afsøgende tilgang til informanternes viden. Dette skal sikre at informanternes fortællinger åbner for nye perspektiver på årene efter ophold på krisecenter og dermed giver empiri der gør det muligt at opnå ønskede viden (Monrad & Olesen 2018). Systematik gennem tematisk fokus i samtalerne har dels givet et konsistent grundlag (2018) for at arbejde med temaer på tværs af

fortællingerne. Derudover har det givet en vis distance mellem mig og de informanter, hvis historie jeg kendte på forhånd. Denne distance har været med til at mindske hvor meget af vores fælles viden, som forblev implicit i interviewet.

I 6 ud af 8 interview er der tale om livshistorier fra de seneste 7-11 år. Det retrospektive blik betyder sandsynligvis, at der er detaljer eller forhold fra de tidlige år efter ophold på krisecenter, som informanterne ikke kan huske. Man kan diskutere om det så giver mening at sammenholde deres oplevede behov for støtte med den aktuelle praksis, som beskrevet af professionelle i de sidste 2 interview. Omvendt kan den tidslige distance i informanternes oplevelser netop være styrken i empirien. Deres fortællinger belyser de langsigtede konsekvenser og behov for støtte efter æresrelaterede konflikter i familien, og gør det muligt at rejse spørgsmålet om hvorvidt nye tiltag i praksis har fokus på disse behov.

Analysestrategi

Denne undersøgelse skal bidrage med ny empirisk viden om hvordan unge minoritetsetniske personer har oplevet årerne efter ophold på krisecenter grundet æresrelaterede konflikter i familie, samt hvilke erfaringer de har gjort sig med at etablere et selvstændigt liv trods belastende oplevelser med (æresrelateret) vold i barn-og ungdom. I det følgende afsnit beskrives min tilgang til, og forståelse af, feltet og dermed undersøgelsens fokus, på baggrund af min erfaring som socialrådgiver i feltet. Formålet er at tydeliggøre mit eget standpunkt, herunder elementer der har påvirket min fortolkning og forståelse af informanternes situation. I den hermeneutiske tilgang beskrives forståelse ofte som vekselvirkning mellem forståelse og fortolkning af delelementer i relation til en kontekst, eller helhed, hvorigennem der sker en løbende påvirkning, som ofte benævnes den hermeneutiske spiral (Kristiansen 2017).

Denne undersøgelse er blevet til på baggrund af en personlig og professionel undren over hvordan unge mennesker, der har oplevet alvorlige belastninger i form af æresrelateret vold fra deres familie, og familiens omgangskreds, klarer sig på egen hånd i deres unge voksenår. Mine forforståelser er formet af mit arbejde med forebyggende og akutte indsatser til minoritetsetniske unge udsat for æresrelateret vold. Igennem årerne har min forståelse af ”helheden”, eller feltet,

rykket sig fra et fokus på konkret fysisk sikkerhed, forstået som fysisk beskyttelse mod vold, til en mere fleksibel forståelse af sikkerhed i lyset af et behov for ungdomsliv og de unges risikovillighed. Jeg har oplevet de unges behov for dels at have et normalt ungdomsliv med uddannelse og arbejde og set hvordan livet på et krisecenter både giver frihed og begrænsninger. Men det er kun gennem mere eller mindre tilfældige møder, at jeg har fået indblik i hvordan det er gået dem i årerne efter de fraflyttede krisecenteret. Mine erfaringer i arbejdet har givet mig den forforståelse, at starten på deres voksenliv har været hårdere end mange af deres jævnaldrende, fordi det var begrænset hvad der var af efterværn og støtte til etablering i deres nye tilværelse.
I denne undersøgelse søger jeg at udvide min forståelseshorisont gennem fortolkning af levede erfaringer med etablering af en selvstændig tilværelse efter krisecenterophold og brud med familien. I analysen anvendes de præsenterede teoretiske begreber som et del-element der skal gøre det muligt at koble min fortolkning af de levede erfaringer til socialt arbejdes praksis.

Den første analyse af empirien skete allerede under afholdelsen af interview med de 6 informanter der har haft ophold på krisecenter. Det var en åben og empirisk styret tematisering. Efter hver interview har jeg lavet noter med en begyndende tematisk kodning af indholdet, som dels blev revideret efter afholdelsen af hvert interview, dels ved efterfølgende gennemlytning og tjek af transskribering. Denne indledende kodning blev pejlemærke for valg af teori til videre analyse, med henblik på at ny viden fra undersøgelsen skulle kunne omsættes til praksis. Begreberne om resiliens er brugt til at kode hvilke faktorer, der vurderes som understøttende eller hæmmende ift. resiliensfremmende processer omkring den enkelte informant, der har brudt med familien grundet æresrelaterede konflikter.
I en sidste gennemlæsning af alle interview har jeg med afsæt i begreber om intersektionalitet i socialt arbejde kortlagt forskellige sociale kategorier, som jeg vurderer har haft betydning for informanternes i årene efter ophold på krisecenter. Samtidig kan denne opdeling gøre det muligt at undersøge problemforståelser i den aktuelle praksis og undersøge om de aktuelle indsatser afhjælper de særlige udfordringer der kan være ved at skabe en selvstændig tilværelse som minoritetsetnisk ung, der har oplevet æresrelaterede konflikter og brud med familien.

Det, der startede som en meget induktiv proces drevet af empirien i form af resultater fra eksisterende forskning, egen forforståelse og egen empiri blev til en mere begrebsstyret analyse. Formålet med at bruge teoretiske begreber i analysen er at skabe et fælles fagligt sprog til diskussion af undersøgelsens resultater og gøre det muligt at omsætte analysen til et praksisperspektiv, da resiliens og intersektionalitet i nogen grad forventes at være kendte begreber i socialfaglig praksis. I det følgende samles og udfoldes analysen på baggrund af ovenstående opdeling og tematisering af interviewmaterialet.

Analyse

I dette afsnit præsenteres analysen i 3 dele. Den første del præsenterer de udfordringer som kommer til udtryk i fortællinger om livet efter ophold på krisecenter, grundet brud med familien, samt de udfordringer som praksis aktuelt søger af afhjælpe.
I anden del præsenteres faktorer der har påvirket informanternes udvikling af strategier til håndtering af tidligere nævnte udfordringer. Samtidig undersøges det i hvor høj grad de nyetablerede efterværnsindsatser vurderes at kunne understøtte håndteringen af de udfordringer der følger i årene efter fraflytning fra krisecenter.
Den tredje del af analysen undersøger udviklingspotentialet i de eksisterende støttemuligheder på områder, hvor de nyetablerede efterværnsindsatser ikke aktuelt forholder sig til oplevede udfordringer blandt unge med minoritetsetnisk baggrund, som oplever æresrelaterede konflikter i familien.

Del 1: Udfordringer i årene efter brud med familien

I tiden efter brud med familien grundet æresrelateret konflikter beskriver litteraturen et behov for støttende relationer, omsorg og hjælp til at orientere sig ud mod samfundet (Olsson 2024) Derudover beskrives ensomhed som en udfordring, samt et behov for støtte til praktisk etablering i egen bolig, da det er uvant for mange unge at skulle træffe beslutninger om eget liv (Bråten & Lillevik 2021). I RED Center har man gjort nogle af de samme erfaringer. Personalet har gennem årene oplevet at få henvendelser fra tidligere beboere, som var overvældede af processen med at ”flytte hjemmefra” efter udflytning fra krisecenter. Mange af beboerne har aldrig boet alene før og på krisecenteret *”har der været sådan nogle ting som mad, rengøring, alle mulige praktiske ting, som de lige pludselig skal ud og selv stå for”* (Projektkoordinator). Derfor er efterværnet i RED

Center bl.a. udviklet med henblik på at imødekomme behovet for praktisk støtte til etablering i egen bolig, herunder til struktur og overblik. Udover støtte til praktiske forhold i hverdagen, tilbyder efterværnsindsatsen også følelsesmæssig støtte fra kendte professionelle relationer, der kan bidrage til at skabe tryghed i den første tid i egen bolig[5].

Undersøgelsens øvrige informanter, som har haft ophold på krisecenter, fortæller også om psykisk sårbarhed og ensomhed i årene umiddelbart efter fraflytning fra krisecenter. Deres fortællinger handler både om ensomhed der kan forstås som manglende sociale relationer og i forhold til at finde sin egen identitet som minoritetsetnisk ung. Men de fortæller også om en ensomhed grundet savn til familien, som også rummer en ambivalens ift. at (gen)etablere kontakt med familien, hvilket kan udføre en udfordring.

I denne første del af analysen ser vi nærmere på netop de udfordringer informanterne i denne undersøgelse har fortalt om.

At blive etableret i egen bolig og skabe en tryg base

At blive etableret i egen bolig handler bl.a. om helt lavpraktiske ting som indkøb af møbler og flytning af ejendele. Det handler også om at skabe struktur og rutiner i hverdagens små og store gøremål. Når Amina beskriver den første tid efter hun som 20-årig flyttede fra krisecenteret, beskriver hun en følelse af manglende overblik, der efterlader hende overrumplet af voksenlivets mange beslutninger og opgaver. Hun sætter selv følgende ord på følelsen i den allerførste tid efter krisecenteret:

> *"Jeg følte jo bare, at jeg var et lille barn, der blev sat på gaden. Jeg var bare sådan, hvad skal jeg nu? (…) Altså det er bare den der følelse af at vide man ikke er overladt til sig selv. Også fordi der er så meget man skal kæmpe med efterfølgende også (…) Det der med at man lige pludselig bliver selvstændig. Jeg havde virkelig bare brug for en voksen der kunne holde mig i hånden"* (Amina)

Aminas oplevelse stemmer overens med de erfaringer RED Center lægger til grund for deres nye efterværnsindsats. Den støtte kan blive en beskyttende faktor der betyder, at den unge ikke føler sig overladt til sig selv som Amina gjorde. Indsatsen kan beskrives som en resiliensfremmende

[5] Beskrivelse af efterværnet fra metodedokumentet "Model for efterværn" udleveret som baggrundsmateriale ifm. med interview. Der er ikke givet tilladelse til publicering af dokumentet, hvorfor det ikke findes som bilag til specialet.

proces, hvor den der er flyttet i egen bolig, for adgang til ressourcer i form af støtte, vejledning og håndtering af praktiske såvel som personlige udfordringer. Det minimerer sårbarhedsfaktorer i form af stress og følelsen af at være overladt til sig selv, hvilket påvirker hendes håndtering af udfordringerne i hverdagen. Amina havde relationer der støttede hende i denne periode. Havde hun ikke haft det, men blot følt sig alene og forladt, havde hun sandsynligvis følt sig mere stresset og presset i situationen.

Udover det praktiske fokus på etablering i egen bolig arbejder RED Center med et begreb de kalder "dynamisk sikkerhed"[6] i efterværnet, i forlængelse af den fysiske sikkerhed som opholdet på krisecenter giver i form af beskyttelse fra vold. Fokus på fysisk sikkerhed og beskyttelse erstattes i efterværnsindsatsen dermed af et fokus på dynamisk sikkerhed, hvor der i højere grad er fokus på, at enkelte bliver i stand til at håndtere sin egen sikkerhed[7]. Begrebet stammer fra risikovurderingsmetoden PATRIARK (Kropp et al. 2020) og henviser til et fokus på opbygning og aktivering af ressourcer i individets sociale omgivelser de skal håndtere og agere i en forandret situation (Kropp et al. 2020), f.eks. efter brud med familien. RED Center fokus på 'dynamisk sikkerhed' i efterværnet passer derfor på beskrivelsen af resiliensfremmende processer, fordi der fokuseres på at skabe et samspil mellem den enkelte og de (sociale) miljøer omkring den enkelte, som kan understøtte håndtering af udfordringer (Sommer 2022:51-52). Dog fokuserer efterværnet primært på udvikling af kompetencer hos den enkelte, hvilket kan indebære en risiko for at overse hvilken betydning sociale relationer og strukturelle faktorer kan have på håndtering af udfordringer i forbindelse med etableringen af en selvstændig tilværelse.

Et eksempel på en strukturel udfordring der kan opstå i årene efter krisecenterophold, som kan udgøre en risikofaktor ift. fremtidig udsathed er spørgsmålet om stabilitet omkring den unges boligsituation.

Midlertidige boligløsninger kan blive en belastende faktor

Flere af informanterne i undersøgelsen er flyttet fra krisecenter til studieboliger. Med en støtteskrivelse fra krisecenter eller egen læge kan de unge komme foran i boligkøen til en række studie- og kollegieboliger. Men for at bo i en studiebolig skal man være tilknyttet en uddannelse.

[6] Fra forløbsbeskrivelse "Model for efterværn", RED Center.
[7] Fra forløbsbeskrivelse "Model for efterværn", RED Center.

Det betyder, at lejemålet er midlertidigt. Denne midlertidighed i boligsituationen kan blive en belastende faktor, og dermed øget stressbelastning, i årene efter udflytning fra krisecenter. F.eks. flyttede Aya i studiebolig efter sit krisecenterophold. Følgende citat viser hvordan den midlertidig boligsituation stressede hende:

> *"Til at starte med, der fik jeg en studiebolig via det, der hedder s.dk. og så tænkte jeg, at jeg blev nødt til at sikre mig selv, fordi jeg har ikke nogen sikring overhovedet. Jeg har ingen relationer. Jeg har nul og niks-agtigt. Jeg har ikke noget at falde tilbage på, på en eller anden måde. Så jeg følte, at jeg blev nødt til at sikre mig selv.*

Aya klarede situationen på egen hånd ved at benytte de muligheder der fandtes i boligforeningen. Hun orienterede sig i reglerne for interne ventelister, skrev sig op og kunne på den måde benytte muligheder for at 'opgradere' sit lejemål til et uden begrænsninger. Derigennem lykkedes det hende at komme fra midlertidige boliger til en almindelig lejebolig uden betingelser om alder og studieaktivitet, hvilket gav en større ro og tryghed ift. fremtiden. Aya's forløb er et eksempel på resiliens som skabes i samspil mellem hendes personlige ressourcer, og de strukturelle muligheder som boligselskaber giver deres lejere for at få en stabil boligsituation. Hvorvidt den enkelte lykkes med at benytte de muligheder der findes, er naturligvis betinget af, at de ved de findes. Det kræver, at de unge lærer at navigere i samfundet fra skolen, fra venner, eller får viden om muligheder for at sikre sig en stabil boligsituation under deres ophold på krisecenter. Eller i et efterværnsforløb. Medmindre de har lært det i løbet af deres opvækst.
Man kan se udfordring med midlertidige boligforhold, som et eksempel på hvordan forskellige sociale tilhørsforhold til kategorier som 'ung', 'boliglejer' og i dette tilfælde 'voldudsat' og 'etnisk minoritet' skaber en særlig position i krydset med hinanden. Man kan godt være en ung lejer uden det udgør en risiko for social udsathed i form af hjemløshed. Men er man samtidig udstødt af sin familie, eller truet grundet æresrelaterede konflikter, og dermed uden familiært sikkerhedsnet, så kan der tale om, at de unge står i en marginaliseret social position ift. at sikre sig selv en stabil base og dermed etablere en selvstændig tilværelse.
At være midlertidig lejer er altså ikke i sig selv en risikofaktor for hjemløshed. Men i kombination med øvrige sociale kategoriser konstitueres en udsat position som forstærkes hvis den unge

mangler socialt og økonomisk netværk, der kan understøtte resiliens ved at skabe muligheder for en stabil boligsituation.
Udover Aya boede Ahmed også i midlertidig studiebolig efter ophold på krisecenter. Udsigten til at stå uden bolig efter endt uddannelse var en del af årsagen til, at han flyttede tilbage til sin familie. Selvom der var gået nogle år efter han flygtede fra familien, var dynamikkerne i hjemmet ikke forandret. Det førte til nye konflikter. Ahmed blev udsat for manipulation, psykisk terror og trusler og blev derfor nødt til at tage nyt ophold på krisecenter, selvom der var gået flere år siden det første brud med familien. Et midlertidigt lejemål i studie- og ungdomsbolig kan derfor være en belastende faktor på den korte bane, fordi midlertidigheden kan opleves stressende. Derudover kan det være en risikofaktor for social udsathed, i form af hjemløshed og ny vold på den lange bane, hvis der ikke er fokus på at skabe stabilitet i boligforhold ved at give den enkelte viden om og mulighed for at navigere i boligmarkedet som lejer.

Ensomhed

Forståelsen af ensomhed, og hvilken udfordring det er, kommer lidt forskelligt til udtryk i hhv. fortællingerne fra årene efter ophold på krisecenter, og i beskrivelsen af efterværnsindsatserne i RED og SIDE OM SIDE. I de forskellige livshistorieinterview beskrives ensomheden bl.a. som en følelse at være anderledes, at have anderledes forudsætninger sammenlignet med jævnaldrende, samt besvær med etablering af nye sociale relationer. I fortællingerne fylder fortællinger med i perioden omkring flytning fra krisecenter og årene umiddelbart derefter. Denne periode beskrives af flere som karakteriseret ved et højt stressniveau og ved manglende overskud til at etablere nye sociale relationer, hvilket har forstærket følelsen af ensomhed.

I forbindelse med udvikling af efterværnsindsatsen i RED Center har de gennemført en række af egne interview med nyligt fraflyttede beboere. Derfra fortæller projektkoordinatoren på efterværnsprojektet om nogle af de indsigter de fik:

> *"Ensomhed er et af de allerstørste problemer for de unge, når de fraflytter. Fordi de har været vant til at bo på et krisecenter, hvor der er folk 24-7, både i form af andre unge, men også pædagogisk støtte. Og så kommer man pludselig ud i en lejlighed, måske langt uden for København, eller hvor man er vant til at begå sig. Og så har man det pludselig ingen*

> *mennesker, fordi man jo har brudt med sin familie og sit netværk. Så de faktisk oplever en stigende ensomhed."* (Projektkoordinator)

I RED Centers model for efterværn fremstår udfordringen med ensomhed primært som noget der øger risikoen for mistrivsel der kan føre til "tilbagefald"[8]. Tilbagefald tolkes i denne sammenhæng som tilbagefald til familien[9], grundet projektets opdrag i regeringens handleplan og finansiering af støtte til indsatser omkring unge der bryder med familien (Udlændinge- og integrationsministeriet 2025). SIDE OM SIDE anlægger til dels også en forståelse af ensomhed som mangel på kontakt til andre mennesker, idet projektet primært handler om at skabe sociale relationer der kan minimere ensomhed. Deres mål er at dels at frivillige skal danne bro mellem deltagere i projektet (personer der har brudt med, eller lever i, negativ social kontrol) og sociale aktiviteter. Derudover ønsker de at understøtte den enkeltes udvikling af egen identitet, ved at teste forskellige mulige interesser eller aktiviteter af, efter et liv med æresrelaterede konflikter. SIDE OM SIDE er tænkt om et efterværnsprojekt i forhold til hvilket tidspunkt i livet det giver mening at deltage. Projektets Matchkoordinator forklarer følgende om indsatsen:

> *"Et oplagt tidspunkt kunne være, "at nu skal vi flytte i egen bolig". Vi ved at i den periode kan ensomhed og isolation fylde ret meget. Det kunne være et oplagt tidspunkt. Det er i hvert fald vigtigt, at man ikke står i en akut krise. Man skal være klar til en eller anden form for frivillig relation."* (Matchkoordinator)

Udover fokus på ensomhed som mangel på kontakt til sociale fællesskaber, italesætter SIDE OM SIDE også eksplicit, at ensomhed kan være en konsekvens af, at målgruppen ikke har haft muligheden for at leve et normalt ungdomsliv. Dermed taler SIDE OM SIDE ind i et mere komplekst billede af den ensomhed, der matcher de øvrige informanters beskrivelser af at føle af sig anderledes, hvilket kan være en udfordring i etablering af nye sociale relationer. Det vender vi tilbage til i analysens anden del, der fokuserer på håndtering af udfordringer.

[8] Fra forløbsbeskrivelse i RED Center "model for efterværn".
[9] Denne formulering er introduceret i Regeringens handleplan, som er baggrunden for udmøntning af midler til nye efterværnsprojekter. På s.18 står der: *"Unge og voksne, der har været eller fortsat er udsat for negativ social kontrol eller en æresrelateret konflikt, kan opleve stor ensomhed (…) Det gør dem sårbare over for tilbagefald til familien."*

Ensomhed grundet manglende socialt netværk

Amina, Ahmed og Aya fortæller alle om manglende overskud, eller ængstelighed i forhold til at skulle etablere sociale relationer efter ophold på krisecenter. Det manglende overskud, eller personlige karaktertræk i form af ængstelighed, kan betegnes som en resilienshæmmende faktor (Sommer 2022:98-101) hvis det fører til en social tilbagetrækning, da det kan øge følelsen af ensomhed, eller føre til social isolation, hvilket hæmmer muligheden for at være en del af hverdagens resiliensfremmende processer (Masten 2001:233-234). Aya fortæller følgende om sin oplevelse af ensomhed i den første tid efter krisecenterophold:

> *"Men det har været rigtig, rigtig, rigtig svært synes jeg, selv at skulle skabe de her relationer. Også bare tankerne omkring det, fordi jeg føler… Altså, at det er sådan mange katastrofetanker man har når det er, at man ikke rigtig har noget netværk, og skal til at danne sig et. Så jeg føler også, at jeg var på bar bund, og det tror jeg var sådan.... virkelig deprimerende på mange punkter, fordi jeg følte mig ensom.* (Aya)

For Ahmed var ensomheden en konsekvens af, at han var stresset og i konstant alarmberedskab efter bruddet med familien. Han var opsat på at starte uddannelse som sine jævnaldrende, hvilket på den lange bane må betragtes som en resiliensfremmende faktor, da uddannelse både giver adgang til sociale fællesskaber og bedre muligheder for fremtidig tilknytning til arbejdsmarkedet. Imidlertid bliver de første år på studiet ikke år, hvor Ahmed har overskuddet til at engagere sig socialt.

Det blev dog en periode hvor han begyndte at blive bevidst om hvor stresset han var og, at han blev han bevidst om en helt ny verden, som blev tilgængelig for ham gennem studiet. Han var bare ikke parat til at deltage i den:

> *Mai: "Du må have haft en meget anderledes hverdag end mange af dine medstuderende, da du var på uni?"*
> *Ahmed: "Virkelig!"*
> *Mai: "Hvordan var det?"*
> *Ahmed: "Jeg følte jeg kom ind i en helt ny verden, i en helt ny virkelighed. Folk der tænker helt anderledes… Men det er igen det der med, at jeg havde ikke overskud til at tilvende mig de nye omstændigheder. Det var som om min krop stadig var fanget i fortiden"* (Ahmed)

Særligt Ahmeds eksempel understreger hvor komplekst det er at håndtere ensomhed og samtidig skulle etablere sig selv i en ny tilværelse, og hvordan nye omgivelser både kan forstærke en følelse af ensomhed. Men samtidig være et vindue til en mulig fremtid, hvilket kan være motiverende. Ensomhed også ses som en konsekvens af, at den unge prioriterer energien på den boglige side af studiet, hvilket Ahmed gjorde i et forsøg på at følge med sine jævnaldrende og dermed minimere følelsen af at være anderledes.
De 2 eksempler på oplevelser af ensomhed viser, at ensomhed ikke kun handler om fravær af relationer. Det handler også om mentalt overskud og trivsel og en følelse af at være anderledes.

Ensomhed grundet manglende forståelse i mødet med hjælpesystemet

En anden form for ensomhed, der beskrives i fortællingerne om årene efter ophold på krisecenter er følelsen af at stå alene med sine udfordringer. Det kan ske når man ikke oplever sig hørt eller forstået i forbindelse med man søger hjælp. Ali siger direkte:

> *"Jeg gav slip på hjælpesystemet [efter han fik egen bolig]. Jeg husker det meget tydeligt. Fordi jeg ikke følte, at jeg havde fået noget ordentligt hjælp. Eller der var nogen, der var klar til at lytte til mig"* (Ali).

Han oplevede ikke sig ikke forstået som ung homoseksuel mand med etnisk minoritetsbaggrund. Han havde en oplevelse af, at de professionelles manglende viden om æresrelaterede konflikter, samt manglende viden om, eller manglende opmærksomhed på, hvordan forskellige sociale kategoriseringer som alder, køn og seksualitet påvirkede dynamikker i familien og satte ham i en udsat position. For Ali førte til ensomhed i mødet med hjælpesystemet, og som citatet viser, en manglende tillid til at nogen kunne hjælpe ham.

I efterværnstilbuddene fra RED Center og SIDE OM SIDE findes ikke et eksplicit fokus målrettet den form for ensomhed, der følger med oplevelsen af ikke at blive forstået i hjælpesystemet i. RED Center beskriver dog i deres efterværn, at efter etablering i egen bolig skifter fokus i indsatsen til at

understøtte samarbejde med andre sektorer gennem koordinering og vidensdeling med andre relevante aktører[10].

Øget vidensdeling kan ses som en potentielt resiliensfremmende proces, hvis det f.eks. betyder større forståelse for den unges udfordringer og hjælpebehov. Der kan dog være en risiko for, at der kun fokuseres på den unges udfordringer ift. sikkerhed; beskyttelse mod ny vold, og ikke på det samlede billede, herunder hvilke ressourcer den enkelte besidder og hvordan de kan bringes i spil. Anlægger man et intersektionelt perspektiv må de unges udfordringer forstås ud fra den konkrete kontekst de befinder sig i, og de sociale kategorier som definerer deres position i hhv. familien, samfundet og i mødet med den professionelle. Aminas fortælling rummer også oplevelser af ikke at blive forstået i mødet med professionelle. I forbindelse med sit ophold på krisecenter blev hun f.eks. rådet til at sætte sin uddannelse på pause ud fra et sikkerhedsmæssigt fokus, fordi familien kendte uddannelsesstedet og kunne opsøge hende der. I den forbindelse bliver Aminas mulige positioner udelukkende defineret af, at hun har oplevet æresrelateret vold og de professionelles opfattelse af hvorvidt hun er i stand til at håndtere sin egen sikkerhed.
Senere, i årene efter ophold på krisecenter anbefaler en psykiater, at hun helt dropper uddannelsen fordi den er meget krævende. Han vurderer at hun er psykisk sårbar grundet sine oplevelser med vold i barndom- og ungdom. I dette eksempel kategoriseres Amina som psykisk sårbar, hvilket medfører en vis grad af forventningsfattigdom fra hendes omgivelser. Men Amina's oplevelse af begge situationer var, at det var de professionelle omkring hendes udelukkende fokuserede på risiko og sårbarhed. Det blev negligeret hvilken betydning uddannelsen havde for hendes oplevelse af mening og retning i tilværelsen. Aminas historie viser hvordan sociale kategoriseringer som hhv. "(minoritetsetnisk) voldsudsat" og "psykisk sårbar" skaber et begrænset identitets- og mulighedsrum i mødet med professionelle autoriteter (Pringle 2008). Amina valgte dog at gennemføre studiet og fortæller følgende om hvorfor:

> *"Det kan godt være det var megakrævende [red. studiet] Men det var det jeg behøvede. Det var min get-away fra den forfærdelige virkelighed jeg levede i. Der var noget andet at fokusere på, end hvor forfærdeligt jeg havde det hele tiden. Der kunne jeg gemme mig bag*

[10] Fra forløbsbeskrivelse i RED Center "model for efterværn".

mine tekster og bøger. Men jeg forholdt mig jo stadig til virkeligheden. Jeg havde ikke brug for at forholde mig til virkeligheden 24-7" (Amina)

Aminas møder med de professionelle førte til en følelse af ensomhed, fordi man overhørte hvilken resiliensfremmende betydning uddannelsen havde for Amina. Hendes oplevelser er et eksempel på, at opbygning af strategier til håndtering af udfordringer i høj grad er relationelt og kontekstuelt betinget. De unge er afhængige af, at de professionelle omkring dem forstå kompleksiteten i deres situation og ikke kun kigger efter sårbarheder, men også efter resiliensfremmende faktorer og personlige karakteristika der kan mobiliseres i håndtering af udfordringer.

Psykisk sårbarhed

Alle informanterne, der har haft ophold på krisecenter er blevet tilbud psykologsamtaler under opholdet. Men trods samtaler med psykolog umiddelbart efter bruddet med familien fortæller flere om udfordringer med psykisk sårbarhed og traumer, som hr fulgt dem i alle årene efter ophold på krisecenter.

Alle informanterne fortæller om perioder i årene efter ophold på krisecenter, som har været præget af forskellige former for psykisk sårbarhed. Enten har de oplevet depressive symptomer, udfordringer med vrede og irritation, fysiske stressreaktioner i form af manglende søvn, hjertebanken, angstanfald og i nogle tilfælde sygemelding fra studie, eller arbejdsmarkedet.

Når Ahmed ser tilbage, beskriver han de første par år efter ophold på krisecenter som præget af utryghed og paranoia, fordi han konstant følte han var på flugt, hvilket betød han var stresset hele tiden. Dette blev en stor belastning, fordi følelsen af fortsat at være på flugt betød han var i et konstant beredskab, både fysisk og mentalt. Han startede på sin uddannelse, fordi alle andre på hans alder startede uddannelse. Men samtidig betød det, at han skulle bruge al sin energi på studiet i stedet for at håndtere udfordringen omkring sin mentale trivsel. Omvendt kan det at fordybede sig i studie og arbejde være en strategi til at håndtere egne følelser og reaktioner ved at fortrænge dem, muligvis fordi man ikke kender andre strategier. Selv oplevede Ahmed perioden som en form for overlevelsestilstand.

Ahmed: "Det var rent overlevelsesinstinkt, at jeg bare tilsidesatte alle mine følelser for at handle [red. følge uddannelsen]… at jeg i den periode, altså jeg var heller ikke bevidst om, jeg

> *havde jo ikke den livserfaring til at vide, jamen hvad gør det, når man ikke tager hensyn til sine egne behov."* (Ahmed)

Det konstant forhøjede stressniveau bliver i Ahmeds tilfælde en belastende faktor der hæmmer udvikling af resiliens (Sommer 2022:104-106), fordi han skal bruge så meget energi på at 'overleve', at der ikke er overskud til udvikling af reelle strategier til håndtering af den psykiske sårbarhed. Flere har, som Ahmed, haft brug for tid til at lære at mærke egne behov, før de overhovedet blev bevidste om behov for hjælp til at håndtere dem. Amina fortæller f.eks.: *"Det har jeg ikke været så god til - at lytte til mig selv, fordi jeg hele tiden har skulle lytte til andre"* (Amina). På samme måde beskriver Ali hvordan han i de første år i egen bolig ubevidst undgik at forholde sig til sin egen psykisk sårbarhed ved at arbejde en masse og dermed undgå for meget tid til at mærke efter.

> *"Fordi... Det var sådan en form for flugt. Væk fra alt det, som jeg følte havde svigtet mig. Og på en eller anden måde gad jeg heller ikke give op på livet, fordi jeg ville gerne leve. At leve et liv, som alle andre levede omkring mig, mine venner, som nok ikke havde været igennem de samme trauma som mig"* (Ali)

Arbejde og uddannelse var en legitim måde at holde sig i gang, som krævede energi og gjorde det muligt at ignorere de tanker, følelser og reaktioner som flere beskriver at have haft efter bruddet med familien. Men overdreven arbejdsomhed, eller det at holde sig aktiv kan samtidig være en uhensigtsmæssig strategi til at undgå tanker og følelser, som kan føre til øget sårbarhed på den lange bane. Flere beskriver nemlig hvordan følelser og reaktioner kan komme igen i forbindelse med større beslutninger eller ændringer i livet. F.eks. efter et brud med en partner, nye konflikt med familien, i forbindelse med nedlukning af samfundet under covid-19 pandemien, ved indgåelse af ægteskab eller ved udsigten til at skulle være forældre.
Amina fortæller f.eks. at hun forsøgte at håndtere sine følelser ved rationelt at beslutte sig for 'at give slip' på de dårlige oplevelser fra sin opvækst og ungdom og i stedet fokusere på alle de gode ting i hendes liv. Det kan vi forstå som en strategi der for det meste baserer sig på Amina's personlige karaktertræk og ressourcer – herunder stærk vilje og evne til refleksion. Hun havde dog også et godt socialt netværk omkring sig, som har skabt en tryg hverdag præget af fravær af stress, hvilket ud fra et dynamisk resiliens-perspektiv har udgjort et resiliensfremmende miljø.

Imidlertid fortæller både Amina og Yasmin om ændrede reaktionsmønstre og en stigende bekymring i forbindelse med at blive forældre, hvilket også er en stor forandring og stressende faktor. De oplevede begge, hvordan gamle oplevelser, bekymringer og reaktioner kom igen. Yasmin beskriver blandt andet en frygt for at blive ligesom sin egen mor:

> *"og jeg tror også, at os der er blevet svigtet… Vi bliver ligesom vores forældre. Helt ubevidst. Hvis vi ikke arbejder på det. Og det er så vigtigt. Det er så vigtigt. Fordi nogle gange kan jeg godt se mig selv være ligesom min mor. Og så stopper jeg mig selv lige med det samme"*
> (Yasmin)

Yasmin og Aminas bevidsthed om hvordan de vil agere i forældrerollen kan beskrives som resiliente personlighedstræk (Sommer 2022:98-101). I disse eksempler har kvinderne adgang til ressourcer i form af deres partnere, som støtter dem i ønsket om skabe andre rammer for deres børn, end dem de selv er vokset op i. Bekymringerne om at gentage forældrenes mønstre bliver vendt til stærke værdier om børns trivsel og udvikling af selvstændighed, hvilket også giver en positiv tilbagevirkning på Amina og Yasmin, og eksemplificerer hvordan nære relationer, blandt andet, kan understøtte resiliens. De livserfaringer og succeser de oplever som forældre skaber en stolthed og trivsel, som fremmer et positivt syn på fremtiden hvilket også er en resiliensskabende faktor.

Kontakt med familien

Selvom alle informanterne i denne undersøgelse har haft ophold på krisecenter grundet æresrelaterede konflikter i familien, så har de alle forsøgt at genoptage en form for kontakt med familien, enten under eller efter opholdet.

Relationen til familien efter brud grundet æresrelaterede konflikter er et område, der er sparsomt beskrevet. RED Center har tidligere haft et tilbud om mægling[11] mellem unge på krisecenter og deres familie. Men generelt er der uenighed blandt fagfolk om hvilke familier det er muligt at lave mægling med (Liversage 2018). Derudover er det et dilemma i hvorvidt der et muligt for et enkelt

[11] Denne form "skyttelmægling" findes ikke i dag. Tilbuddet om mægling var forankret i organisationen 'Etnisk Ung', som senere blev en del af RED Center. Tilbuddet bestod af en professionel mægler der talte med hhv. den unge og familien hver for sig for at afklare om der var basis for fælles samtaler og accept af hinandens perspektiver.

individ, en enkelt ung, at indgå i et ligeværdigt mæglingsforløb med hele den kollektive familie. Eller hvorvidt et forsøg på mægling vil skabe pres på den enkelte unge (2018:81-96). Efterværnstilbuddet SIDE OM SIDE beskæftiger sig ikke med relationen til familien. Hos RED Center er det en del af efterværnet at gøre den enkelte i stand til at håndtere kontakten med familien, ud fra et sikkerhedsmæssigt perspektiv. Men hvordan de gør, er ikke eksplicit forklaret i metoden[12]. Dog tilbyder en anden afdeling i RED Center familiesamtaler, hvor alle unge der oplever æresrelaterede konflikter kan henvende sig. Adspurgt om det er muligt både at have et forløb efterværn og et med familiesamtaler samtidig svarer Projektkoordinatoren:

> ”Man kan jo altid kontakte Rådgivningen [RED Rådgivning – den del af organisationen der tilbyder famiiesamtaler]. Uanset om man er indskrevet [i efterværn] eller ej. (…) Så er det jo meget oplagt, at vi opfordrer dem til at tage en psykologsamtale, eller tage et struktureret samtaleforløb, familiesamtale.” (Projektkoordinator)

Der er med andre ord noget fokus på indsatser der også rummer familien, men det er ikke en del af efterværnsindsatsen.
Yasmin har haft kontakt til sin familie siden opholdet på krisecenter og gennem alle årene derefter, Ahmed genoptog kontakt med familien via en mentor et par år efter det første ophold på krisecenter, Ali og Amina har selv etableret kontakt til nogle i deres familie i årene efter brud med familien. Mohammed og Aya fik genetableret kontakt via mægling under ophold på krisecenter. Mohammed flyttede hjem til familien igen efter mægling. Aya forsøgte at holde kontakten, men måtte stoppe den igen, fordi hun oplevede et pres om kontakt til andre familiemedlemmer.
Alle har et ønske om at beholde en relation eller at få etableret en relation til dele af familien, fordi de savner bestemte personer eller traditioner. Kontakten, eller ønsket om kontakt er forbundet med en del ambivalens, da det føles utrygt at sætte sig selv i en position hvor der er risiko for at opleve pres eller nye konflikter.

Årsager til at have kontakt med familien

Der er forskellige årsager til at holde døren på klem ift. kontakten med familien. Det kan handle om savn til bestemte familiemedlemmer og håb om accept. Ali fortæller f.eks., at han har sporadisk

[12] Fra forløbsbeskrivelse i RED Center ”model for efterværn”.

kontakt til familien fordi: ”*Jeg ved ikke, hvornår det ændrer sig, men forhåbentlig. Jeg har jo selvfølgelig et ønske om at danne bro med dem igen. At vi får en bedre relation i fremtiden”* (Ali). Kontakten med familien kan være udtryk for et håb om forsoning. Samtidig er der risiko for at opleve nye konflikter og følelsesmæssige belastninger. I sådan en situation afhænger den enkeltes proces af hvorvidt deres nærmeste relationer, eller indsatser, giver dem mulighed for at oparbejde strategier til håndtering af konflikter i familien.
Som vi så i ovenstående citat fra Ali kan det være håbet om forsoning med familien der motiverer til løbende at afsøge kontakten. Ligesom Ali håbede Aya, at familien havde ændret sig over tid og ville acceptere hendes valg (af selvstændigt liv), hvorfor hun en gang imellem har haft kontakt med enkelte familiemedlemmer:

> ”*Jeg tror, jeg prøvede i flere omgange at genoptage kontakten til familien. Bare sådan, hvad nu hvis det fungerer? Det kan være, at de har lært lidt. Men jeg tror jeg fandt ud af, at der skete ikke så meget.”* (Aya)

Trods oplevelsen af, at familien ikke havde rykket sig så meget, overvejer hun fortsat hvorvidt hun kan, og skal genoptage kontakten.
Fortællingerne tegner bl.a. et billede af, at det er ideen om en familie, behovet for at have et ophav, eller nogle at dele traditioner og historie med, som opleves vigtigt. Bliver vi ved Aya’s fortælling, giver hun følgende beskrivelse af de komplekse følelser og tvivl, der er en del af overvejelserne bag hendes kontakt med familien:

> *”jeg tror også meget, at jeg tænker på det her med, hvad så når nogle familiemedlemmer dør? Eller ens forældre? Eller hvad det kan være. Er der noget, jeg vil fortryde, eller er der noget jeg ville tænke jeg ville have gjort anderledes? Jeg tror det er også sådan nogle tanker der rammer mig når jeg har de der overvejelser. Det er en kæmpe miskmask af følelser og tanker om hvordan det kunne være? Er det for store forhåbninger og tanker at have? Jeg tror bare, at det måske er få familiemedlemmer, jeg måske godt kunne tænke mig en kontakt til. Og samtidig har jeg også mange tanker omkring det her med, kender jeg overhovedet de her mennesker? Kender de mig? Det gør de ikke. De ved jo ikke, hvem jeg er...* (Aya)

Aya beskriver ideen om ”hvordan det kunne være”. Hun sætter ord på et behov for at høre til nogen, at have muligheden for at følge bestemte familiemedlemmer som hun savner og ønsker se voksne op. Samtidig er hun bekymret for at blive udsat for samme pres, som da hun boede hjemme. Det er ikke muligt at vide om familien er indstillet på dialog og på at acceptere de unges liv, hvis der ikke (gen)etableres en kontakt. Samtidig udgør kontakten potentielt en følelsesmæssig belastning og risiko for fornyet pres, manipulation, eller konflikter.

Pres fra familien

Pres fra familien beskrives f.eks. som forventningen om, at man bidrager til at samle familien og underordner sig familiens regler og normer. F.eks. fortæller Aya at hendes forældre krævede, at hun havde kontakt med dem før hun kunne have kontakt med øvrige medlemmer af familien. I den forbindelse oplevede hun også forventninger om at skulle underordne sig forældrenes regler:

> *”Der var stadig super mange forventninger til billedet udad til. Det her med, det æresrelaterede i at skulle bo hjemme, når man er kvinde, indtil man bliver gift og alt det her. Det tror jeg pressede mig stadig ret meget”*

Hun fik oplevelsen af, at hensynet til familiens ry og rygte var vigtigere for familien end at genskabe en relation på forhandlede præmisser. På samme måde beskriver Ali en oplevelse af, at kontakten er præget af hensynet til familiens ry og rygte. Ali fortæller følgende om kontakten til familien gennem årene:

> *”Der har været løbende kontakt, hvor det altid har været dem, som har rakt ud. I de [første] mange år fik jeg ikke selv lov til at række ud, fordi de blev ved med at række ud. Fordi hvis nogen fandt ud af, at jeg ikke havde kontakt til min familie, så ville folk snakke om dem. Og så videre og så videre. Men der har selvfølgelig også været nogle gange, hvor jeg har mærket, at min mor og min bror ændrede deres livssyn. (…) Men så bliver det påvirket af min far. Og så kan jeg mærke det toxic mønster starte igen. ”Men han er jo din far, og det er vores far, og giv ham en chance og snak med ham osv.”. Og der kan jeg jo føle, at de gaslighter mig, eller at de ikke forstår mig*.” (Ali)

Ovenstående eksempler understreger hvordan kontakten til familien præges af ambivalens og kompleksitet. Familiens motivation til at have kontakt kan være at genoprette familiens billede udadtil, eller at skabe orden i det patriarkalske alders- og kønshierarki indadtil, hvor individet, autonomi og adskillelse af familien ikke værdsættes (Daneskiold-Samsøe 2019:120-122). Man kan forstå hvorfor denne udfordring kan være svært at håndtere alene, hvis man samlet set står tættere sin sårbarhedspol, end sin resilienspol (Sommer 2022:25-54).
Ahmed havde en længere periode med kontakt frem og tilbage med sine forældre. Retrospektivt beskriver han de interne forhold i familien som en form for politisk spil om magt og positioner, hvor hans følelser og oplevelser blev negligeret. Han forsøgte at få forældrene til at tage ansvar for de konsekvenser han oplevede grundet forholdene i hjemmet, men oplevede at stå alene med det:

> ”Og sagen er, at jeg kunne heller ikke snakke med mine forældre om de her ting, for de gider ikke at snakke om det på den måde. Det er ikke oprigtigt. Det er meget politisk det her med, jamen vi siger undskyld til dig. Men de går ikke rigtig i detalje med, hvad det er. Og de ærgrer sig ikke. De er ikke oprigtige omkring det.” (Ahmed)

Med andre ord rummer kontakten til familien en risiko for pres, som kan aktivere sårbarhedsfaktorer hos den enkelte. Særligt hvis de oplever manglende forståelse fra fagfolk om deres særlige position i familien, og særligt hvis familien har stærke forestillinger om alder- og kønshierakier og kollektivistisk familiestruktur (Daneskiold-Samsøe 2019). Som beskrevet tidligere flyttede Ahmed retur til sin familie i forbindelse med udløb af lejemål i studiebolig. Dels fordi lejemålet udløb, dels fordi han gennem en længere periode havde haft kontakt til familien. Når han ser tilbage føler han sig presset til at tilgive sine forældre, som også lovede ham at forholdene var blevet anderledes. Det er den proces han beskriver som politisk, fordi han oplevede at det mest af alt handlede om at vise omverdenen, at der var styr på familien. I hjemmet blev han udsat for pres og bebrejdelser indtil konflikterne eskalerede og Ahmed tog ophold på krisecenter igen. Med en intersektionelt tilgang til Ahmeds situation kunne man have afdækket hvordan forskellige intrakategoriale sociale kategorier i familiens etniske miljø, f.eks.; (ældste) søn og ung mand virkede gensidigt konstituerende for Ahmed mulige position i familien. Dermed kunne man have identificeret udfordringer i kontakten med familien, men også mulige strategier til at håndtere dem.

Oplevelser af (u)mulige identiteter

I årene efter ophold på krisecenter fortæller informanterne om deres proces med at lære sig selv at kende og definere deres egen identitet. Det er finde sin identitet fylder også i de nye efterværnsindsatser, men med forskelligt fokus på identitetens betydning og dermed også på hvordan den enkeltes udvikling understøttes. I SIDE OM SIDE søger de at skabe et rum hvor man kan teste nogle identiteter af. Formålet er at deltageren støttes af en frivillig til at deltage i forskellige aktiviteter og nye oplevelser. De ønsker at gøre det mindre grænseoverskridende for unge voksne at få afprøvet ting de ikke tidligere kunne, eller måtte. Matchkoordinator fortæller, at det er et af de ønsker deltagerne har haft ifm. udvikling af indsatsen, samt fokus i de forløb de aktuelt har opstartet:

> *"Og noget af det, hun [deltageren] jo også er dykket ned i nu, er, at hun aldrig rigtig har fået lov til at leve det der ungdomsliv. Hun ville gerne prøve at være ung og gøre de ting, hun aldrig fik lov til, da hun var yngre" (Matchkoordinator)*

Efterværnet i RED Center har i højere grad fokus på at understøtte selvstændighed i tiden efter ophold på krisecenter. De beskriver en forståelse af identitet som handler om at være afklaret omkring fremtidige mål og ønsker, at udvikle autonomi til at træffe beslutninger om eget liv og planlægge sin fremtid så målene kan realiseres[13]. Det viser, at RED Center's forståelse af udfordringer omkring identitet kobles til manglende erfaring eller evne til at træffe egne beslutninger. Den opfattelse ser vi også i andre unge's fortællinger om, at det er svært at tage beslutninger for sig selv, når man ikke har været vant til det i opvæksten (Bråten & Lillevik 2021).

I de livshistorier der er indsamlet til denne undersøgelse, fremstår processen med udvikling af identitet primært som en proces der handler om at blive afklaret på egne værdier og finde en mening i hverdagen, og for fremtiden ift. uddannelse. Det er fortællinger om udvikling af identitet gennem sociale relationer i deres studiemiljø, venskaber og andre sociale fællesskaber.
Når identitet også nævnes i relation til udfordringer, handler det oftest om manglende evne til at mærke efter egne følelser og behov, som beskrevet i afsnittet om psykisk sårbarhed. Man kan dog

[13] Fra forløbsbeskrivelse i RED Center "model for efterværn".

godt argumentere for, at manglende evne til at mærke evne behov kan hænge sammen med en opvækst hvor det ikke har været individets ønsker og behov som har været det vigtigste. Besværet med at kunne træffe beslutninger for sig selv genkender Yasmin også og hun har følgende forklaring: ”*Vi lærer bare at give. At sige ja. Der er nogle forpligtelser eller noget, der træder foran en selv. Ja. Og der er meget skam i, hvis du gør noget for det selv. Det må vi ikke”* (Yasmin)

Yasmins eksempel viser en udfordring med at skabe en identitet der er anderledes end det, der forventes fra familien. Omvendt, eller samtidig er der fortællinger om modstand mod deres tilvalg af kulturelt ophav og familie, samt en oplevet fortælling om minoritetsetniske mænd, som begrænser hvilken identitet de kan få lov selv at definere. Mohammed fortæller følgende om hvordan han husker reaktionen fra professionelle omkring sig, da han valgte at flytte hjem til sin familie efter opholdet krisecenter og mægling:

> *”Jeg husker stærkest den følelse, da jeg flyttede hjem til min familie, eller til min mor, at det ikke føltes som en succes. Det føles som et tab. ’En af dem, der faldt tilbage’. Og det var sådan en følelse, jeg synes, jeg havde dengang, at jeg hele tiden skulle fordanskes. Og jeg skulle helst ikke tilbage til det, jeg kom fra (…)*
> *Jeg har stadigvæk en familie. Altså, det kan godt være, at jeg vælger mig selv til, men det betyder ikke, at jeg ligesom skal lægge alt fra mig*.” (Mohammed)

Det virker som lidt af et paradoks, at Mohammed fik hjælp til at genetablere kontakt med familien, men samtidig oplevede en forventning om, at det succesfulde forløb ikke kunne være at blive forsonet. Det beskrevne scenarie tillader kun i ringe grad, at han kan skabe en sammenhæng mellem det, han er opvokset i og den fremtid han vil skabe for sig selv. Mohammed fortæller videre om sine oplevelser med omgivelsernes forventninger til, at han skal være rigtig dansk:

> *”Jeg var altid den, der var anderledes. Og det gjorde, at jeg ligesom tog et skjold på, og så beskyttede jeg mig, og så skulle jeg ligesom ud og være så dansk som overhovedet muligt (…) Lige meget hvor dansk jeg så er, så vil jeg jo altid være ham araberen”* (Mohammed)

Hvis omverdenen kun ser en brun minoritetsetnisk mand, så vil han altid være ”ham araberen”, hvilket ikke opleves som noget positivt. Ali sætter flere ord på hvad det vil sige at skulle forholde sig til omgivelsernes forestillinger om ”brune mænd”. Han fortæller følgende om sine oplevelser ift. at udvikle sin identitet som mand og muslim med etnisk minoritetsbaggrund:

> *”Jeg oplever mange gange, når jeg er ude, fordi det har sat så meget i mig [red. den offentlige fortælling om muslimske brune mænd] at når jeg er ude og handle i en butik, så er jeg ekstra sød, ekstra smilende. Fordi jeg er bange for, at nogen mistænker mig og kigger forkert på mig. De tror, at jeg skal til at stjæle, eller til at gøre noget ulovligt eller forkert. Fordi det har virkelig sat sig i mig. Og ikke kun i mig, blandt alle mine muslimske venner”* (Ali)

Mohammed og Ahmeds oplevelser er eksempler på, at mulige identiteter til dels defineres i mødet med andre, når sociale kategorier krydses og de betydninger kategorierne tillægges gør bestemte positioner og identiteter (u)mulige. Med et intersektionelt perspektiv på identitetens kompleksitet (Pringle 2008:114) og hvordan informanterne ser sig selv må vi forstå, at kategorier som ’etnisk minoritet’, ’mand’ eller ’muslim’ ikke har en fast betydning i sig selv. De får betydning når de krydser hinanden i en konkret kontekst og dermed skaber bestemte (u)mulige positioner. Med det perspektiv bliver det muligt at se, hvordan informanter både identificerer sig selv gennem bestemte kategorier, men samtidig kategoriseres af deres omgivelser på bestemte måder, som påvirker de forventninger Ali og Mohammed mødes med. I nogle situationer kan denne krydsning af kategorier blive en belastende faktor, fordi den placerer dem i positioner præget af stereotype forventninger til ’muslimske’ eller ’brune’ mænd hvilket kan medføre fastlåste roller og positioner, særligt for etniske minoritetsmænd (Özkaya 2025). Fortællingerne viser hvordan de unge skal navigere mellem internaliserede normer fra opvæksten, egne behov og ønsker samt omgivelsernes forventning om, at de skal bryde med deres kultur og religion og undgå tilbagefald til familien.

Del 2: Faktorer der bidrager til håndtering af udfordringer

Anden del af analysen fokuserer på de faktorer fra informanternes fortællinger, der understøttet håndtering af udfordringerne beskrevet analysens første del. Med resiliensbegrebet som analyseramme undersøges hvilke processer der kan karakteriseres som fremmende eller

hæmmende ift. resiliens, forstået som udvikling af strategier til håndtering af udfordringer og dermed minimerer risiko for fremtidig udsathed.

Fællesskaber og relationer mindsker ensomhed

Relationer er en afgørende faktor på tværs af alle livshistorierne. Alle relationer har haft en betydning for informanternes udvikling siden opholdet på krisecenter, også dem der har udgjort en følelsesmæssig belastning, f.eks. en partner i et dysfunktionelt forhold. Men det er de støttende, omsorgsfulde, trygge og anerkendende relationer der bidrager til udvikling af strategier til håndtering af udfordringer. I det følgende undersøges relationer på forskellige niveauer, først rettes blikket mod organiserede fællesskaber og uddannelsesmiljøer hvor relationer kan være frivillige, bekendte, medstuderende, medarbejdere og studiemiljøet. Derefter rettes fokus mod de nære relationer med venner og partnere og deres betydning for den enkelte i opbygning af en selvstændig tilværelse.

Organiserede fællesskaber

Både RED Center og KVINFO har fokus på at bygge bro til interessebaserede aktiviteter og fællesskaber. Både efterværnsindsatserne og de tilbud de retter sig imod betegnes som organiserede fællesskaber, da der er tale om relationer og aktiviteter med en grad af organisering og formål bag sig.

Efterværnsprojektet SIDE OM SIDE kan betegnes som et organiseret fællesskab med klare rollefordelinger til hhv. deltager og frivillig i projektet[14]. I projektet ses en forståelse af ensomhed, som en sårbarhed der enten kan forstærkes eller minimeres gennem relationer og samspil med omgivelserne. Det kommer til udtryk i deres bevidsthed om at styrke den enkeltes relationelle og sociale færdigheder gennem hele forløbet.

Der fokuseres ikke kun på at minimere ensomhed gennem relationen til en frivillig. Der er også fokus på opbygning af strategier til håndtering af svære sociale situationer, som f.eks. grænsesætning i relationer. Processen i forløbet er tilrettelagt efter at deltagerne kan have svært ved at sætte grænser og give udtryk for egne behov, fordi det ikke nødvendigvis er noget de har været værdsat i opvækst. Formålet er at skabe tryghed for deltageren:

[14] Som hhv. deltager og frivillig får man udleveret beskrivelser af projektet der rammesætter muligheder og forpligtelser i forløbet.

> *"Men når de så mødes første gang til det her matchmøde [red. den frivillige og deltageren], hvor jeg også sidder med, det er sådan en times matchmøde, så får den unge at vide, at du skal ikke beslutte dig her, om du har lyst til at blive matchet. Jeg ringer næste dag og hører, om du vil fortsætte. Så helt indtil da, der er det fuldstændig uforpligtende. Hvilket jeg kan høre på dem, giver dem noget ro. 'Jeg kan godt tage til den her matchsamtale, og hvis jeg ikke føler kemi med den her person, eller jeg ikke føler mig tryg med den her person, så kan jeg faktisk sige nej, og det behøver jeg ikke gøre foran den frivillige'.*
> *Det kan jeg [matchkoordinator] gøre efterfølgende. Det er i hvert fald noget af det, jeg synes fungerer ret godt. At de får mulighed for det. Og jeg havde faktisk en, der ringede til mig efterfølgende, og var lidt i tvivl, om det var det rigtige match. Og det havde vi en... Det var en times snak om, hvor jeg også kunne høre noget af det, som hun nemlig reflekterede over, det her med grænser."* (Matchkoordinator)

RED Center's efterværnsforløb er bredt fokuseret, struktureret og målstyret, hvor den frivillige indsats i SIDE OM SIDE i højere grad rummer mulighed for medbestemmelse på relationen og indholdet i tilbuddet, gennem projektets opmærksomhed på at 'finde et match' der passer til deltageren.
Begge indsatser bygger på relationer og hverdagssituationer, som rummer potentiale til at udvikle resiliens (Masten 2001:233-234) og begge søger at minimere ensomhed ved at etablere kontakt til andre organiserede fællesskaber. Derudover fokuserer RED Center's tilbud på, at den enkelte får stabile relationer ind i andre sociale arenaer, f.eks. uddannelse eller arbejde[15]. Andre skandinaviske lande har haft succes med gruppebaserede efterværnstilbud, samt peerordninger (Liversage 2018:98). Det har man imidlertid ikke haft gode erfaringer med i Danmark (2018:99) hvilket kan forklare, at de nye efterværnstilbud primært består af indsatser målrettet det enkelte individ.

Dog fortæller halvdelen af informanterne i denne undersøgelse, at de har haft glæde af en foreningen for minoritetsetniske unge med LGBT+ identitet, da de har kunne spejle sig i hinandens erfaringer og opbygge et trygt socialt netværk.

[15] Fra forløbsbeskrivelse i RED Center "model for efterværn

Uddannelses- og arbejdsmiljøer

De fleste af informanterne var startet uddannelse eller arbejde før, eller umiddelbart efter fraflytning fra krisecenter. På tværs af fortællingerne om studiestart og tiden under studiet går det igen at medstuderende, undervisere og studievejledere har været medvirkende til at reducere stress samt fastholde den enkelte på studiet.

Et sådant miljø kan beskrives som en resiliensfremmende faktor (Sommer 2022:51), da både de psykiske og fysiske stresssymptomer kan have alvorlige påvirkninger på den enkeltes sårbarhed helt ned på biologisk celleniveau (2022:101-106). Fleksibilitet og adgang til rådgivning på uddannelsen, samt et socialt rummeligt miljø, gav dem modet til at være sig selv, eller lære sig selv at kende gennem deltagelse i sociale eller faglige arrangementer på uddannelsen.

Men tid er en vigtig faktor i denne forbindelse. For Ahmed var starten af studiet ikke indgangen til et socialt fællesskab. Men samtidig fik han gennem studiemiljøet et indblik i andre studerendes sociale forhold og måder at leve på. For den, der som Ahmed evner at observere sine omgivelser, kan sociale arenaer som f.eks. et uddannelsesmiljø gøre den enkelte mere bevidst om egne behov, styrker eller sårbarheder i mødet med mennesker der er inspirerende, eller repræsenterer en anden måde at leve på.

Som beskrevet i analysens første del oplevede Amina sit studie som et 'helle' fra alt det forfærdigelige på det tidspunkt i hendes liv. Man kan tolke uddannelsen som et resiliensfremmende miljø med flere beskyttende faktorer i form af støttende sociale fællesskaber og relationer. Det var sandsynligvis hverken krisecenterets eller psykiaterens intention at bidrage til Aminas mistrivsel, da de foreslog at stoppe studiet. Men de to eksempler er gode illustrationer på, at den enkeltes sårbarhed og udvikling af resiliens altid er betinget af samspillet med omverdenen.

For Ali, der var drevet af stærke værdier om at være noget for andre, blev studiet også et resiliensfremmende miljø: "*alle mine klassekammerater [fra videregående uddannelse] som har et kæmpe ønske om at ændre på noget, de blev også en inspiration for mig"* (Ali).

Citatet viser hvor meget fælles værdier og sociale miljøer kan betyde for den enkeltes oplevelse af tilhør og mening.

Det kan også være et arbejdsmiljø, der bliver en beskyttende faktor, hvis arbejdsmiljøet er præget af anerkendelse, venlige handlinger fra kollegaer, eller borgere. Dét at være noget og gøre noget for andre, er en drivkraft i mange af livshistorierne og et godt eksempel på hvordan vi kan forstå

resiliens som individuelle personlige karaktertræk, der forstærkes i samspil med omgivelserne, både privat og professionelt. Eksemplerne viser, at udfordringer håndteres nemmere når man er en del af et uddannelses- eller arbejdsmiljø, som rummer stort potentiale for udvikling af resiliens hvis rammerne er fleksible og anerkendende.

Partnere

De helt nære relationer til partnere; kærester eller ægtefæller, er afgørende for at understøtte resiliens, og udvikling af identitet. Partnernes små og store handlinger i hverdagen kan give en følelse af at være respekteret, værdifuld og elsket. Når man taler om opbygning af resiliens hos børn er kompetente og stabile voksne som afgørende for barnets evne til at udvikle strategier til håndtering af modgang og udfordringer (Sommer 2022:51) I denne undersøgelse synes det samme at være gældende hos unge voksne. Stabile, støttende og kærlige relationer til partnere fremhæves som afgørende for at trives i en selvstændig tilværelse efter brud med familien.

Samtidig kan modgang i forholdet også fremme resiliens i form af selvindsigt og grænsesætning, men den proces synes sværere og noget mere krævende. Yasmin fortæller, at hun har levet i dårlige forhold de første år efter hun flyttede fra krisecenter. Hun har tænkt over hvorfor det var sådan og beskriver følgende; *"Jeg har ikke vidst, hvordan et godt menneske [red. partner] skulle være. Måske har jeg heller aldrig set eller oplevet en*" (Yasmin). I denne kontekst har det været afgørende, at Yasmin har haft et socialt netværk af personer i andre typer af forhold, som dels har vist hende, at der findes forhold uden vold og dysfunktionelle relationer, og dels støttet hende i at sætte grænser. Vi kan forstå Yasmins udvikling som et resultat af samspillet mellem hendes evne til at reflektere og omgivelsernes manglende accept af det hun udsættes for i sit forhold, der fremmer udviklingen af nye strategier i fremtidige forhold. Siden har hun mødt sin ægtefælle og beskriver hvordan hun fra starten har stået fast på sine egne værdier og krævet selvstændighed. Det viser sig, at han synes hendes selvstændighed er inspirerende og han ønsker ikke at ændre hendes måde at være på eller leve på hvilket betyder hun oplever følgende:

> *"Så jeg tror jeg er blevet helet på en helt anden måde og det er også det der gør, at jeg kan takle tingene meget bedre nu. Så jeg tror, at det med at finde ham var det gode."* (Yasmin)

Yasmin siger her direkte, at relationen til partneren har udviklet hendes evne til at 'takle tingene meget bedre nu'. Hun har får fået en partner, der støtter og anerkender hende.

Stabile, støttende eller inspirerende relationer, uanset om det er i organiserede fællesskaber, fra uddannelsesmiljøet, arbejdspladsen eller partnere der skaber tryghed, er fremstår således som afgørende for at have og vedligeholde strategier til håndtering af udfordringer.

Forståelse for krop og sind

I analysen første del er udfordringer med psykisk sårbarhed beskrevet. Den psykiske sårbarhed kommer forskelligt til udtryk i informanternes fortællinger. I den første tid efter krisecenter beskrives stress, uro og et behov for at undertrykke reaktioner og følelser efter bruddet med familien. For nogle er det nødvendigt med stabile rammer i form af hverdag, uddannelse og måske et nyt socialt netværk, før de indser et behov for hjælp til at håndtere tanker og reaktioner.

Efterværnstilbuddet i RED Center har fokus på koordinering og vidensdeling med professionelle aktører omkring den enkelte, herunder relevante behandlingstilbud. Det skal imødekomme et behov for håndtering af krise- og traumereaktioner efter vold og konflikter i familien. Derudover arbejder de med et sikkerhedsperspektiv, hvor manglende håndtering af individuelle sårbarhedsfaktorer, f.eks. psykisk sårbarhed, opfattes som en risikofaktor ift. at blive udsat for (ny) vold (Kropp et al. 2020) Dermed bliver opbygning af strategier til håndtering af psykisk sårbarhed også et spørgsmål om at understøtte resiliensfremmende faktorer, der gør det muligt for den enkelte at opretholde sikkerhed omkring sig selv. Det kunne f.eks. være at håndtere pres fra familien[16] uden at ende i en situation hvor der er risiko for at blive udsat for vold.

Behandling & terapi

Flere beskriver hvordan behandling eller samtaler med en professionel og kompetent samtalepartner har gjort en stor forskel i måden de forstår sig selv. Et af de mest tydelige eksempler på dette er Ali, der beskriver sin oplevelse på denne måde:

> *"Så samtaler med hende [red. terapeuten] ændrede alt for mig. Sådan et kæmpe perspektiv over, at alt det, jeg var igennem, det er jo kæmpestort. Det er jo PTSD. Ja. Og det er noget, jeg har fortrængt i mange, mange år."* (Ali)

[16] Fra forløbsbeskrivelse i RED Center "model for efterværn"

Ali fandt selv sin terapeut et par år efter han var flyttet i egen bolig. I den periode oplevede han, at strategien om at aflede sig selv fra tanker og følelser ikke længere virkede. Siden da har han oplevet behov for terapi igen og har gentagne gange opsøgt egen læge og psykiatri med henblik på behandling. Men her oplevede han at blive afvist indtil han fik ny praktiserende læge: *"Alle de trauma, jeg var igennem, hvordan kan man ikke forstå, at det er voldsomt? Indtil jeg fik en ny læge (…) Han ringede til dem og sagde, nu skal I altså høre. Det her er alvorligt"* (Ali). På baggrund af denne undersøgelse er det ikke muligt at sige noget om hvorfor Ali blev afvist, da han søgte hjælp i sundhedsvæsnet. Men informanternes fortællinger tegner generelt et billede af vilkårlighed i de behandlingstilbud de er blevet tilbudt. Aya blev visiteret til et langvarigt individuelt forløb i Regionspsykiatrien, hvilket hun beskriver som lærerigt og en god oplevelse, der både gav bedre trivsel og en oplevelse af støtte fra systemet. Yasmin fik tilbudt gruppeterapi for mennesker med PTSD, som hun ikke fandt brugbar. Blandt andet fordi gruppeformatet var grænseoverskridende og tidspunkterne for behandlingen var ikke kompatibel med hendes studie- og arbejdsliv.
Disse eksempler viser, at det kan være komplekst at skabe resiliensfremmende miljøer på tværs af forskellige sektorer, eller professionelle systemer der hver især har egne logikker (Oltedal & Hutchinson 2017).
Yasmin's eksempel viser hvordan manglende fleksibilitet og helhedssyn omkring hendes situation betyder, at behandlingstilbuddet opleves som en belastning frem for en støtte til håndteringen af sin psykiske sårbarhed. Vilkårlighed i adgangen til behandling og terapi kan udgøre en udfordring, hvis den enkelte mister tillid til, at de har ret til at blive hørt og hjulpet i systemet. Hvis de ikke har en læge eller andre relationer der støtter dem i retten til vejledning eller behandling f.eks. fra sundhedsvæsnet, er de afhængige af andre beskyttende faktorer der understøtter håndtering af psykisk sårbarhed.

At komme ned i sin krop

Efter sin dårlige oplevelse med gruppeterapi må Yasmin finde andre strategier til at håndtere sin psykisk sårbarhed. For hende bliver fysisk træning bliver en strategi til at håndtere tanker og følelser. *Ja, det [træning] er medicin for mig. Jeg har været på sådan noget antidepressiv i et stykke tid. Men jeg er ikke så god til de der antidepressiva"* (Yasmin). Både Yasmin og Amina beskriver

hvordan de arbejder med at komme ud af hovedet og ned "i sin krop", hvilket også kan give en følelse af tryghed, der bidrager til at håndtere psykisk sårbarhed. Amina giver følgende eksempel på en følelse hun fik efter et kursus i selvforsvar.

> *Amina: "Og jeg følte, at jeg fik en åbenbaring der."*
> *Mai: "Hvad var det for en åbenbaring?"*
> *Amina: "Det var, at... Hvor skal der bare lidt til, for at man føler sig tryg? Så lærte vi nogle greb, og hvordan skal vi håndtere sådan en her situation. Fx hvis der er en, der kommer og hiver dig i håret. Jeg følte mig… efter det intensive kursus, jeg følte så meget selvtillid. Jeg gik på gaden hvor jeg bare tænkte, ved du hvad, I kan bare komme an alle sammen. Og jeg tænkte bare, ej, hvor er det bare verdens bedste følelse at have."* (Amina)

For Amina og Yasmin blev det kropslige en strategi som de fortsatte efter terapien. Under sin sidste tid på studiet begyndte Amina vinterbadning: *"Og jeg fandt bare ud af hvor dejligt og afstressende det var for mig (…) På en eller anden måde var det så terapeutisk."* (Amina)
Umiddelbart er der ikke fokus på fysisk aktivitet eller kropslig kontrol og bevidsthed i de nye efterværnsindsatserne. Men fysisk traumebehandling er et tilbud i RED Center (RED Center) og derigennem tilgængeligt på samme måde som andre tilbud, jf. tidligere beskrivelse fra projektkoordinator.

Håndtering af kontakt til familien

Alle informanterne har forsøgt at (gen)etablere en form for kontakt med familien under ophold på krisecenter, eller i årene efter. Nogle er lykkedes med at få en relation til dele af familien, mens andre løbende har testet kontakten i håb om at få en form for relation i fremtiden, som beskrevet i afsnittet 'årsager til at have kontakt med familien' i analysens første del.
Hverken SIDE OM SIDE eller RED Center fremhæver familieforhold eller kulturelt ophav som et fokusområde i deres efterværn. Det kan sandsynligvis, at familien og familiens kultur primært opfattes som en risikofaktor i den unges liv, grundet brug af metoden PATRIARK til vurdering og håndtering af risiko i æresrelaterede sager (Kropp 2020, RED Center 2025). Derudover er der som tidligere nævnt et fokus på at undgå 'tilbagefald til familien'.
Imidlertid viser informanternes fortællinger et behov for at få afklaret mulighed for kontakt til familien, enten under opholdet på krisecenter, eller i årene efter. De har været nødt til selv at finde

og afprøve strategier til håndtering af kontakten, uden at miste kontrollen over deres egen sikkerhed og trivsel.
Yasmins fortælling skiller sig lidt ud fra de øvrige fortællinger fra analysens første del. Hun har haft kontakt med sin familie gennem alle årerne, også under opholdet på krisecenter. Dette på trods af at der har været mange konflikter og et stort følelsesmæssigt pres på hende gennem årene. Hun har udviklet følgende strategi til at håndtere kontakten de senere år:

> *"Jeg har sådan en regel, fordi jeg vil have kontakten med dem. Jeg tror også jeg er blevet lidt mere bestemt i tingene. Men jeg vil have det sådan, at jeg kommer hjem til dem en gang om måneden, og det skal ikke være mere"* (Yasmin)

Hun har med andre ord oparbejdet erfaring med, hvor meget hun kan rumme af kontakt til familien. Hun insisterer på kontakten på hendes præmisser hvilket hun til dels begrunder med en nyfunden selvrespekt. Hun har altid klaret sig selv og været økonomisk uafhængig, hvilket har fået hende til at indse, at hun er mere selvstændig end sine søskende. Samtidig har Yasmin nu fået egen familie og en ny rolle som hhv. hustru og mor. Set med et intersektionelt blik på intrakategoriale tilhørsforhold (Jensen & Christensen 2011) kan Yasmins styrkede position ift. forældre og søskende også forstås som en konsekvens af hendes tilhørsforhold til kategorier som 'hustru' og 'mor'. Disse nye roller giver Yasmin en anden position indenfor familiens magthierarki og dynamik.
Yasmins historie viser, at kontakten til familien og resiliens ift udfordringer i kontakten er afhængig af hvordan ens øvrige livssituation udvikler sig.

I det følgende afsnit ser vi hvordan andre informanter har udviklet strategier omkring kontrol af kontakten og accept af ambivalens i relationen til familien som en måde at håndtering de udfordringer der følger med at bevare en form for kontakt.

Kontrol over kontakten til familien som en måde at håndtere potentielt pres
Bortset fra Mohammed som flyttede hjem til sin familie og Yasmin som også har genetableret en relation med regelmæssig kontakt, så har de øvrige informanter en mere overfladisk og sporadisk kontakt med deres familie. På tværs af fortællingerne ses det, at en høj grad af kontrol over hvornår og hvordan kontakten finder sted, giver dem en følelse af tryghed. Kontrol er f.eks. at der

kun er telefonisk kontakt, enten skriftligt eller gennem indtalte beskeder. Men igen tager processen lang tid, når den enkelte skal finde løsningen selv. Ali fortæller følgende om sin egen proces med at sætte grænser for familien:

> *"Jeg skal have en klar grænse for det, der gør ondt på mig. Der skal jeg sætte en grænse. Det vil jeg ikke finde mig i. Og det er selvfølgelig rigtig hårdt, når man aldrig har fået lov til at sætte grænser før." (Ali)*

Grænsesætning bliver således en måde at passe på sig selv. Men som Ali også beskriver er det hårdt, når man ikke har lært det. Et andet eksempel er Ahmed, der værner om sit privatliv i kontakten med familien, og på sociale medier, ved at dele så få oplysninger om sig selv som muligt, fordi han ikke kan kontrollere hvem oplysningerne bliver fortalt videre til og om det kan blive brugt imod ham.
Generelt fylder de sociale medier, og eksplicitte hensyn til egen fysiske sikkerhed meget lidt i informanternes livshistorier. Muligvis er det udtryk for, at de generelt er et sted i deres liv, hvor de oplever en højere grad af selvstændighed, og mindre frygt for familiens reaktioner, i modsætning til de første år efter ophold på krisecenter. Vi kan også forstå det som et udtryk for, at de gennem resiliensfremmende processer på uddannelses- og arbejdspladser, i sociale relationer og støtte til håndtering af psykisk sårbarhed har oparbejdet strategier til håndtering af modgang og udfordringer, som generelt placerer dem tættere på deres 'resilienspol' (Sommer 2022:25-54).

Accept af ambivalens i kontakten til familien som et vilkår
Refleksion over familieforholdet bliver aktualiseret for Amina, Mohammed og Yasmin i forbindelse med de selv stifter familie og får børn. Deres situationer er forskellige. Både når det handler om hvem de har kontakt med fra deres familie, hvordan de har kontakt og hvor ofte. Yasmin er den der mest tydeligt giver udtryk for at have lavet en egentlig strategi for kontakten, hvor hun opvejer fordele og ulemper og sætter tydelige grænser. Hun ønsker relationen fordi hun gerne vil have hendes datter kommer til at kende familien. Samtidig er hun meget bevidst om eget behov for tydelige grænser i kontakten, for at undgå for stor en følelsesmæssig belastning. Hun siger selv: *Det skal bare ikke være poisonous, som det har været. (…) ikke så meget, at de kommer ind i hovedet på mig. Fordi jeg tror. Det kan jeg ikke rumme* (Yasmin). På baggrund af citatet fremstår

kontakten til familien mest af alt som en belastende faktor. Men Yasmin finder mening med at bevare kontakten fordi:

> *"Jeg tror, for jeg er jo muslim, og alle de traditioner eller kulturelle ting, vi har, det har betydning for mig. Så jeg vil gerne bibeholde det, og jeg kan ikke bibeholde det med nogle fremmede mennesker." (Yasmin)*

Man kan forstå hendes overskud til at håndtere kontakten som hun gør, fordi hun aktuelt har en stabil base i form af et resiliensfremmende miljø i eget hjem med opbakning fra sin partner. Derudover har hun et klart formål og intention med at beholde kontakten. Dynamikkerne mellem hende og familien fremstår i dette tilfælde både som en potentielt belastende og potentielt beskyttende faktor. Noget tyder på, at accept af denne ambivalens kan være en strategi til at håndtere kontakten i kombination med tydelige grænser for hvor meget følelsesmæssig belastning man vil acceptere.

Religion som beskyttende og identitetsskabende faktor

Ud af undersøgelsens 6 informanter, der har haft ophold på krisecenter betegner 4 sig selv som muslimer i løbet af deres interview. Men de bryder sig ikke om familiens brug af religion som redskab til opretholdelse af undertrykkende strukturer og kultur i familien. De opsøger derfor andre fortolkninger af islam i stedet for den tolkning de er blevet påtvunget af deres familier som børn og unge. I årerne efter ophold på krisecenter begynder at undersøge religionen på egen hånd, i takt med de definerer deres eget liv og identitet. Med egne ord fortæller Amina hvordan det handlede om at gøre religionen til sin egen:

> *"Jeg ville gerne have min egen definition af religion. Og ikke en, der var bygget op om, hvad mine forældre synes, der skulle være religion (…) Så opsøgte jeg det. Og jeg fandt så meget ro i det. Fordi jeg kunne være der på mine egne præmisser.* (Amina)

Også Yasmin og Ali opsøger forskellige religiøse fællesskaber. Ali studerer religiøse kilder i den periode, hvor han fortsat forsøger at fortrænge reaktioner og følelser efter oplevelser i sin opvækst og brud med familien. Også han beskriver religionen som noget der hjælper med at finde ro og inspiration. Det har også været vigtigt for Ali, som for Amina, at undersøge forskellige tolkninger af

religionen selv. Han skelner mellem sin egen fortolkning af islam og det han kalder en blanding af; *"patriarkalske normer og andre religiøse fortolkninger, der skaber et kæmpe monster"* (Ali). Yasmin søger mere direkte vejledning hos en imam, på et tidspunkt hvor hun overvejer om hun overhovedet kunne være muslim.

> *"Noget som har hjulpet mig, det var at jeg skrev til en imam og sagde til ham; jeg ved ikke om jeg er muslim. Jeg ved ikke om jeg kan være muslim og har det sådan, at jeg vil ikke være kristen. Det er noget jeg ved. Kan jeg leve med at være sådan en halv muslim? Eller skal jeg sige jeg har ikke nogen religion?" (Yasmin)*

Hun fik ikke et direkte svar på sit spørgsmål. Men hun blev heller ikke afvist eller skældt ud, hvilket gav hende en ro i sin egen måde at være muslim.
Eksemplerne viser hvordan religion kan bidrage til at livet opleves meningsfyldt, hvilkt stemmer overens med viden om, at oplevelse af meningsfuldhed, meditation og støtte fra religiøse fællesskaber kan være resiliensfremmende faktorer (Sommer 2022:52). Det at finde sin egen fortolkning af religion giver således flere en oplevelse af mening og ro i deres liv, og de beskriver det som en del af deres identitet at være muslimer.
Men som beskrevet i analysens første del under afsnittet 'oplevelser af (u)mulige identiteter' så kan det være svært, særligt for de unge mænd i denne undersøgelse, at få lov at identificere sig som muslimer, da religionen opleves at være knyttet til bestemte forestillinger om 'farlige brune mænd' i samfundet. Ali beskriver i den forbindelse en særlig årvågenhed når han færdes i det offentlige, hvilket kan forbindes med minoritetsstress (Khawaja 2023). Hvor religion for den enkelte kan være en beskyttende faktor, der underbygger resiliens, kan vi med et intersektionelt perspektiv forstå hvordan det samtidig kan være en belastning, grundet forestillinger og forventninger det omgivne samfund tilskriver det at være 'muslim', særligt samtidig med man er 'mand'.

Del 3: Potentialer for udvikling af socialt arbejdes praksis

Analysens 3 del handler om udfordringer hvor de aktuelle tilbud om efterværn ikke møder de støttebehov, som er kommet frem i informanternes fortællinger om livet i årene efter ophold på krisecenter. Generelt ved man meget lidt om hvordan livet former sig i et livsperspektiv, for personer der har brudt med familien grundet æresrelaterede konflikter. Forskningen har primært

været optaget af at undersøge støttebehov og erfaringer i tiden umiddelbart efter ophold på krisecenter (Bråten & Lillevik 2021, Olsson 2024, Baianstovu & Strid 2024). I denne sidste del af analysen undersøges bl.a. hvordan efterværnsindsatser kan understøtte resiliensfremmende processer ved at arbejde bevidst med et fokus på ressourcer omkring den enkelte. Derudover hvordan et intersektionelt perspektiv kan bidrage til at forstå de komplekse processer omkring identitet og relationer i familien.

Større forståelse af minoritetspositioner & mulige identiteter

At være afklaret på egne værdier og på hvem man gerne vil være fremstår som en resiliensfremmende faktor ift. at få og fastholde en oplevelse af mening i livet og retning for hverdagen (Sommer 2022:51-52) Gennem informanternes fortælling om årene efter krisecenter fremstår valg af uddannelse, venner, partner og senere rollen som forælder, som afgørende for hvem de er i dag. I takt med de får flere livserfaringer i årerne efter brud med familien, sker der også flere til- og fravalg af værdier og normer for tilværelsen.

Anlægger man et intersektionelt perspektiv på informanternes oplevede udfordringer og håndteringen af dem kan vi forstå hvordan deres identitet ikke blot defineres af at være en ung mand eller kvinde, eller af deres til- og fravalg gennem livet. Deres identitet defineres bl.a. også af, at de er etniske minoriteter og f.eks. 'psykisk sårbar'. I deres familier såvel som i det omgivende samfund medfører det bestemte forestillinger om hvem de er, eller bør være. De forskellige kategorier 'køn', 'alder', 'etnicitet' bliver gensidigt konstituerende når de 'krydser' hinanden (Jensen & Christensen 2011:72). Det gælder både internt familien, da æresrelaterede konflikter netop ofte handler om, at den unges identitet og ønsker til fremtiden ikke stemmer overens med familiens værdier og normer for køns- og identitetsroller (Følner et. al. 2018).

Men det gælder også i mødet med professionelle og i det omgivne samfund. Både Ali og Mohammed beskriver oplevelser med stereotypisering, hvor det bliver omgivelsernes blik på f.eks. brune muslimske mænd, der definerer oplevelsen af hvilke identiteter der er (u)mulige for dem.

Efterværnsindsatsen i RED Center har et mål om, at den enkelte gennem efterværnet opnår en følelse af at vide 'hvem jeg er og hvad jeg står for' og 'har en identitet baseret på at være rigtig', samt 'kompetence til at balancere mellem 2 kulturer'[17]. Sidstnævnte mål handler imidlertid ikke

[17] Fra forløbsbeskrivelse "Model for efterværn", RED Center.

om minoritetspositioner, men om at kunne navigere mellem opvækst og fremtid, hvilket i denne sammenhæng oversættes til kompetencer til at kunne håndtere sin egen sikkerhed[18], så man undgår fremtidig vold og kontrol.
Dét at skabe en identitet, eller lære sig selv at kende, kan også være en proces præget af ambivalens mellem internaliserede normer og forventninger fra omgivelserne, herunder professionelle og samfundet.

I arbejdet med at understøtte den enkeltes identitet på tværs af kulturer, kunne man med fordel anlægge et intersektionelt perspektiv for at forstå de unges (u)mulige identiteter, og skærpe blikket på hvilken betydning sociale kategoriseringer har for efterværnets indsatser i praksis (Pringle 2008). Et blik for de udfordringer man som minoritetsetnisk ung kan opleve når man samtidig tilhører eller placeres i andre sociale kategoriseringer, ville sandsynligvis mindske oplevelsen at være forkert – som må være modsætningen til efterværnets mål om at 'føle sig rigtig'. Det kan være ved at skabe resiliensfremmende miljøer, som giver adgang til beskyttende faktorer, f.eks. anerkendende relationer, netværk eller fællesskaber der giver en følelse af tilhør, muligheder og mening i hverdagen.
I selve arbejdet omkring den enkelte familie kan den det intersektionelle perspektiv også anvendes til intrakategoriale analyser (Jensen & Christensen 2011:80-81) af relationerne mellem forskellige sociale kategoriseringer internt i familien. Det er ikke sikkert, at alle etniske minoritetskvinder deler samme oplevelser omkring æresrelaterede konflikter. På samme måde kan der være stor forskel på to mænds (u)mulige positioner i en familie, hvis den ene er homoseksuel.
Derudover kunne man arbejde med en bevidst antidiskriminerende praksis (Pringle 2008) og derigennem understøtte de unges proces med at navigere mellem deres kulturelle ophav og fremtidige identitet.

Familiens betyder stadig meget for mange

Som beskrevet i analysens første del rummer kontakten til familien ofte ambivalens i form af savn, håb og følelsesmæssig belastning. Men, som beskrevet i analysen anden del kan kontakten til familien også være med til at understøtte resiliens gennem tilhørsforhold til egen historie og traditioner, der opleves værdifuldt. Samtidig viser data fra evalueringen af specialiseret krisecenter

[18] Fra forløbsbeskrivelse "Model for efterværn", RED Center.

for unge i æresrelaterede konflikter (Liversage & Jepsen 2019:76-77), at 15 ud af 88, som havde haft ophold i den periode der blev evalueret, flyttede tilbage til deres familie.
Men (re)etablering af kontakt til familien er en udfordring som udgør et dilemma for socialt arbejdes praksis med minoritetsetniske unge i æresrelaterede konflikter.

Kontakten til familien er ikke et indsatsområde i forløbet hos KVINFO. Hvis en deltager oplever udfordringer med deres familie, henvises de til rådgivning hos samarbejdspartnere. Når familien nævnes i modellen for RED Center's efterværn er det i hovedreglen som en belastende faktor og potentiel risiko for fremtidig æresrelateret vold, som den unge skal lære at håndtere. Efterværnsindsatsen er også afgrænset, så unge der flytter fra krisecenter hjem til familien igen får ikke efterværn, fordi:

> "hvis de flytter hjem igen, så må vi ligesom antage, at de har løst deres problemer på en eller anden måde, og når de kommer hjem, så får de mad, og de har et sted at bo, og de har noget netværk og noget familie. Og så har de ikke på samme måde brug for den støtte, som man har, når man kommer ud i en lejlighed helt alene for første gang nogensinde." (Projektkoordinator)

Det giver mening ift. de særlige udfordringer omkring etablering i egen bolig og ensomhed som er beskrevet i analysens første del. Men det understreger i en vis grad også, at indsatsen er fokuseret på et mål der handler om at bryde med familien. Imidlertid viser informanters fortællinger, at der er behov for indsatser som i højere grad integrerer et fokus på relationen til familien og den betydning det har for de unge i et livsperspektiv, uanset om der kan blive genskabt en relation eller ej.

I denne undersøgelse fremstår familiens betydning i relation til identitet og egne kulturelle rødder mest betydningsfuld for dem, der har stiftet egen familie og eventuelt fået børn. I analysens anden del ser vi blandt andet hvordan videreførelse af traditioner var Yasmin's motivation for at fastholde relationen til sin familie. Andre har sværere ved at sætte ord på betydningen af kontakten til familien. Men Mohammed sætter følgende ord på hvorfor det kan opleves betydningsfuldt:

> *"Alle har brug for sin familie. Og alle vil gerne have kontakt til sin familie. Så længe det ligesom fungerer, og det ikke er toksisk, og der ikke er alt det der narcissistiske, og alle de der ting der nu kan være. Så hvem har ikke brug for sin mor?"* (Mohammed)

Kontakten til familien kan både forstås som kontinuitet ift. identitet og et savn til tidligere nære relationer; en følelse der knytter an til at være nogens familie. Samtidig er rammerne for, og selve karakteren af kontakten, afgørende for hvorvidt der er tale om en resilienshæmmende eller fremmende faktor for den enkelte.

Behov for indsatser med fokus på balancen mellem savn og sikkerhed

Det er en potentiel risiko, at den unge selv skal finde strategier til at håndtere kontakten med familie. Det betyder, at ansvaret for at håndtere risiko for pres, kontrol og vold i praksis placeres hos den enkelte.

I denne undersøgelse er der to meget forskellige eksempler repræsenteret via Mohammed's og Ahmed's historier om hvilken betydning relationen til familien kan have for et livsforløb. Mohammed flyttede hjem til sin mor, som valgte at støtte ham, efter et mæglingsforløb. Han's historie viser, hvordan relationen til familien, kan mobilisere ressourcer og anerkendelse, der styrker resiliens. Det står i skarp kontrast til Ahmeds oplevelser med sine forældre. Ahmed indgik også i et mæglingsforløb gennem en mentor, fordi: *"Det er bare det der med, at det er så hårdt alligevel at give afkald på sine forældre på den her måde"* (Ahmed). Der var kontakt gennem et par år, hvor også perifere familiemedlemmer forsøgte at overtale ham til at tilgive sine forældre. Som tidligere beskrevet flyttede han kortvarigt hjem, men oplevede igen psykisk vold, bebrejdelser og pres. Det gjorde et nyt ophold på krisecenter nødvendigt. Ahmeds historie viser, hvordan sårbarheder, som savn efter familien, kan øge risikoen for fornyet vold, hvis der ikke er et resiliensfremmende miljø, der kan understøtte udvikling af strategier til håndtering af kontakten med familien, herunder pres fra den udvidede familie.

Eksemplerne illustrerer, hvor kompleks familiekontakten er fordi (manglende) familie er et livslangt vilkår, der skaber en konstant bevægelse mellem savn og hensynet til egen sikkerhed. Det handler ikke kun om sikkerhed som fravær af vold, men også om kontinuitet i relationer og tilhørsforhold. Samtidig er forældre som Mohammed mor, der vælger at støtte ham. Nogle familier rummer med andre ord også et potentiale for at fungerer som en beskyttende og faktor for den enkelte unge.

Men også som en resiliensfremmende faktor på et strukturelt plan ved at udfordre de normer der tillader, eller tilskynder æresrelaterede konflikter i familier.

Større fokus på dynamikker i og omkring familien kan understøtte resiliens

De interne roller og dynamikker i familien betyder meget for kontakten mellem familien og den der er flygtet fra familien. Der kan være forældre, som Mohammed mor, der ønsker at støtte deres børn, som også selv oplever pres fra deres omgivelser. Følgende citat viser f.eks., at familiemedlemmer ikke nødvendigvis kun er udøvere af kontrol og vold, men også selv udsat kan være udsat for pres og social eksklusion:

> *"Mohammed: Altså hun [mor] havde jo også daglige konflikter med mine brødre, fordi hun accepterede mig. Og de kunne ikke have, at hun accepterede mig. Hun havde også veninder, naboer, der talte om os. Der var også nogen, der ikke længere ville tale med hende, fordi hun accepterede mig. Hun blev udsat også for social kontrol."* (Mohammed)

Det kan således være forbundet med konsekvenser for forældrene hvis de bryder med normerne i deres etniske bagland. Omvendt kan det også være forbundet med konsekvenser for familien når deres børn flygter hjemmefra, fordi de taber 'ansigt' blandt ligesindede (Daneskiold-Samsøe et al. 2019:120-141) I analysens første del hørte vi Ahmed's oplevelser af, at familiens undskyldninger ikke var oprigtige, men del af et politisk spil, der handlede om at han skulle komme hjem. Han blev f.eks. spurgt: *"Hvorfor er det, at jeg gerne vil have familien stadig skulle være splittet osv. osv. osv."* (Ahmed).

Forstår vi dynamikkerne i familierne gennem et intersektionelt perspektiv er 'alder' og 'køn' to sociale kategorier, som i dette tilfælde har betydning for Ahmeds position i familien. Afhængigt af køn og alder tilskrives man en bestemt position og bestemte forventninger i familien i familier præget af patriarkalsk forbundethed (Daneskiold-Samsøe et al. 2019:120-141). Ahmed kan ikke uden konsekvens udfordre det køns- og aldersbaserede hierarkier i familien ved at normer og de forventninger der er til ham.

Det intersektionelle perspektiv gør det muligt at forstå de familiære relationer som et resultat af gensidigt konstituerende sociale kategorier (Jensen & Christensen 2011) der definerer mulige magt- og identitetspositioner for den enkelte i familien, såvel som i samfundet. Vi kan f.eks. bedre

forstå dynamikkerne og hierarkierne i familien, hvis vi undersøger hvilke positioner familiemedlemmerne har mulighed for, eller vælger, at indtage i netop denne konkrete familie eller etniske miljø.

Diskussion

Analysen viser at efterværnsindsatser ikke kun bør forstås som en kortvarig overgangsindsats, men som en del af en længerevarende proces. Beskrivelser af udfordringer med kontakt til familien, selv mange år efter ophold på krisecenter er et af de centrale fund i denne analyse. Det virker paradoksalt, at personer der har modtaget omfattende støtte i form af krisecenterophold, efterlades alene til at navigere i kontakten med familie.

Det manglende fokus på relationen til familien kan ses som et udtryk for, at æresrelateret vold primært forklares med henvisning til kultur, som familien repræsentere. Det gør, at familien primært opfattes som en risikofaktor, bl.a. grundet brug af metoden PATRIARK til risikovurdering (Kropp et al. 2020). Dette trods viden om, at ensidigt fokus på fysisk sikkerhed kan blive en belastning, da det forstærker en følelse af ensomhed og fremmedgørelse fra et normalt liv (Olsson 2024).

Analysen viser også, at praksis ser deling af viden om æresrelaterede konflikter som en måde at sikre bedre støtte til den unge gennem på tværs af sektorer, f.eks. sundhedsvæsenet. Imidlertid viser tidligere projekter om interkulturel kompetence, viden om kulturelle traditioner og normer, at viden om kulturelle praksisser ikke er ensbetydende med forståelse for de komplekse samvirkende konsekvenser af forskellige sociale kategorier (Larsen 2006).

Et intersektionelt perspektiv ville gøre det muligt at undersøge og forstå, hvordan de unges positioner i samfundet formes i krydset mellem forskellige forventninger der knytter sig til forskellige sociale kategorier. På den ene side oplever de unge en forventning om, at de at bryde med familien, fordi familien i en offentlig diskurs ofte kobles til en kultur, der fremstilles som årsagen til volden (Udlændinge og integrationsministeriet 2025). På den anden side oplever de, at deres synlige minoritetsbaggrund gør, at de aldrig helt opfattes som ”danske nok”. Denne dobbelte position begrænser deres mulighed for at selv at definere deres identitet. Et intersektionelt blik på

de unges minoritetsposition kan kaste lys på et område af socialt arbejde med etniske minoriteter, der er underbelyst i en dansk kontekst (Khawaja 2023).

På den baggrund kan man argumentere for, at socialt arbejde må fokusere på at aktivere ressourcer og resiliensfremmende miljøer på tværs af familie, institutioner og civilsamfund, ikke kun for at støtte den unge i kontakten med familien, men også for at modvirke stigmatisering og minoritetsstress.

Konklusion

Analysen viser, at unge med minoritetsetnisk baggrund, der bryder med familien grundet æresrelaterede konflikter, befinder sig mellem individuelle, relationelle og strukturelle vilkår. Deres udfordringer kan ikke forstås isoleret som enten personlige problemer eller kulturelle konflikter, de opstår i mødet mellem sociale kategorier som alder, køn, etnicitet og seksualitet.
De nyetablerede efterværnstilbud bidrager til opbygning af resiliens gennem støtte til etablering i egen bolig, samt støtte til håndtering af hverdagens struktur. Derudover er der fokus på at etablere nye sociale sociale fællesskaber med henblik på at mindske ensomhed i perioden umiddelbart efter ophold på krisecenter.

Samtidig viser analysen hvordan etniske minoritetsunge kan opleve, at deres identitet ikke kun defineres af dem selv. Særligt mændene i undersøgelsen oplever at deres køn og etnicitet, begge tydelige identitetsmarkører for omverdenen, formes af omgivelsernes forventning til den 'brune (muslimske) mand' hvilket giver dem en følelse af ikke at høre til, uanset hvad de gør, fordi man 'altid vil være ham araberen'. Dette viser, at identitet ikke kan forstås isoleret fra sociale kategorier. Der mangler fokus på at understøtte resiliens gennem opbyggende fællesskaber, der gør det muligt for de unge at spejle hinandens oplevelser som minoritetspersoner. Derudover mangler der fokus på, at minoritetspositionen potentielt rummer nogle særlige vilkår for de enkeltes mulige oplevelser af tilhør. Både i relation til det omgivne samfund, men også i forhold til familien.

Forholdet til familien er interessant fordi analysen viser, at (manglende) kontakt til familien er et vilkår i mange år efter bruddet med familien grundet æresrelaterede konflikter. Der kan opstå

udfordringer med at håndtere balancen mellem savn til familien og egen sikkerhed, fordi kontakten til familien på én og samme tid kan være en belastende og beskyttende faktor i forhold til etablering af en selvstændig tilværelse.

Samlet viser analysen at personer der skal etablere en selvstændig tilværelse efter ophold på krisecenter, grundet æresrelaterede konflikter i familien oplever udfordringer med; at blive etableret i egen bolig og håndtere ensomhed og psykisk sårbarhed. Beskyttende faktorer der kan virke resiliensfremmende er; stabile og trygge relationer, adgang til fællesskaber på uddannelses- og arbejdsmarkedet, samt en oplevelse af ro og mening, bl.a. gennem religion.

Senere oplever flere udfordringer med ambivalens i relation til kontakten med familien, hvilket potentielt kan udgøre en risikofaktor hvis de ikke har et resiliensfremmende miljø i form af beskyttende faktorer omkring sig. Hvordan arbejdet med at fremme resiliens omkring relationen til familien kan tilrettelægges, afhænger af den individuelle person, dynamikkerne i familien og hvilke relationer eller miljøer omkring dem, som kan understøtte udvikling af strategier til håndtering af fremtidige konflikter i familien. Derudover kræver dels en grundig socialfaglig udredning og dels en kritisk opmærksomhed på hvilke sociale kategorier der påvirker den enkeltes mulige handlerum i en strukturel og identitetsmæssig kontekst.

Litteraturliste

Baianstovu, R. í, & Strid, S. (2024). Complexities facing social work: Honor-based violence as lived reality and stereotype. *Journal of Social Work, 24(4),* 552–570. https://doi.org/10.1177/14680173231225421

Belfrage, H., Strand, S., Ekman, L., & Hasselborg, A.-K. (2012). Assessing Risk of Patriarchal Violence with Honour as a Motive: Six Years Experience Using the PATRIARCH Checklist. *International Journal of Police Science & Management, 14(1),* 20-29. https://doi-org.zorac.aub.aau.dk/10.1350/ijps.2012.14.1.250

Bredal, A. (2020). Minoritetsnorske og majoritetsnorske kvinners erfaring med partnervold. I A. Bredal, H. Eggebø, & A. M. A. Eriksen (red.), *Vold i nære relasjoner i et mangfoldig Norge*. Cappelen Damm Forskning. http://www.jstor.org/stable/jj.36233689.6

Brinkmann, S. (2025) Etik i en kvalitativ verden. I Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (red.), *Kvalitative Metoder - en grundbog* (4.udg. s.591-612). Hans Reitzels Forlag.

Bråten, B., & Lillevik, R. (2021). *Noen å høre til: Mentorordninger for unge som har brutt med familien sin*. Fafo 2021:32. https://www.fafo.no/publikasjoner/fafo-rapporter/noen-a-hore-til

Crenshaw, K. W. (2006). Intersectionality, Identity Politics and Violence Against Women of Color. *Kvinder, Køn & Forskning*, (2-3). https://doi.org/10.7146/kkf.v0i2-3.28090

Daneskiold-Samsøe, S., Mørck, Y. & Wagner Sørensen, B. (2011) *'Familien betyder alt' Vold mod kvinder i etniske minoritetsfamilier.* Frydenlund. https://danner.dk/wp-content/uploads/2024/07/Familien_betyder_alt_Vold_mod_kvinder_i_etniske_minoritetsfamilier.pdf

Daneskiold-Samsøe, S., Mørck, Y. & Sørensen, B. W. (2019) Kapitel 5: Patriarkalsk forbundethed. I: *Æresrelateret social kontrol, teori og praksis i socialt arbejde.* (s. 120-141) Akademisk Forlag.

DR. (2002, 20. juli). *Fængsel på livstid for Fadime-drab*. https://www.dr.dk/nyheder/udland/faengsel-paa-livstid-fadime-drab

DR. (2003, 16. september) *14 års fængsel til Sonays far.* https://www.dr.dk/nyheder/indland/14-aars-faengsel-til-sonays-far

Ejrnæs, M. (2015) Kapitel 3: Risiko, risikofaktorer og resiliens. I Erlandsen, T., Jensen, N. R., Langager, S., Petersen, K. E. (red.) *Udsatte børn og unge – en grundbog.* (s. 47-58) Hans Reitzels Forlag

Elaies, N., & Rabe, T. N. (2025). Understanding “Honor-Based Violence” In Scandinavia: A Qualitative Meta-Synthesis of Honor-Based Violence Conceptualizations in Research Studies. *Deviant Behavior*, 1–20. https://doi-org.zorac.aub.aau.dk/10.1080/01639625.2025.2565443

Enevoldsen, P.C., Madsen, C.P., Turner, S. & Nørtoft. M. (2025). *Kvinder på krisecentre 2017-2023*. Danmarks Statistik. https://www.dst.dk/da/Statistik/udgivelser/analyser/55287-kvinder-paa-krisecentre-2017-2023

Følner, B., Johansen, S.A. & Hansen, G.E. (2018). *Unges oplevelser af negativ social kontrol.* ALS Research. https://alsresearch.dk/wp-content/uploads/2022/08/Unges-oplevelser-af-NSK-1.pdf

Galal, L. P., & Liebmann, L. L. (2020). *Magt og (m)ulighed: Forhandlinger af konformitet, autoritet og mobilitet blandt etniske minoritetsborgere i Danmark*. Roskilde Universitet. https://rucforsk.ruc.dk/ws/portalfiles/portal/67849011/RUC_MagtOg_M_ulighed_rapport_web.pdf

Gilje, N. (2017) Kapitel 6. Hermeneutik – teori og metode. I Järvinen, M. & Mik-Meyer, N (red.) *Kvalitativ analyse Syv traditioner* (s.127-152). Hans Reitzels Forlag.

Gill, A. K., Cox, P., & Weir, R. (2018). Shaping priority services for UK victims of honour-based violence/abuse, forced marriage, and female genital mutilation. *The Howard Journal of Crime and Justice, 57(4),* 576–595. https://doi.org/10.1111/hojo.12287

Hutchinson, G. S. & Oltedal, S. (2017): Kapitel 6, Systemteoretiske perspektiver i socialt arbejde. I *Teoretiske perspektiver på socialt arbejde.* (s. 257-320) Hans Reitzel Forlag.

Jacobsen, M.H., Kristiansen, S. & Prieur, A. (2002). Introduktion til kvalitative sociologiske strejftog. *I M.H. Jacobsen, J. Kristiansen, & A. Prieur (red.), Liv, fortælling, tekst: Strejftog i kvalitativ sociologi* (s.9-19) Aalborg Universitetsforlag.

Jensen, S. Q. & Christensen, A. (2011): Intersektionalitet som sociologisk begreb. *Dansk Sociologi*, vol. 22(4), (71-88). https://doi.org/10.22439/dansoc.v22i4.3922

Jørgensen, A. (2008). Hermeneutik, fænomenologi og interaktionisme – tre sider af samme sag? I: Jacobsen, M., H. & Pringle, K. (red.), *At forstå det sociale – sociologi og socialt arbejde*. (s. 221-244) Akademisk Forlag.

Khawaja, I. (2023). Minoritetsstress: Begrebet, dets anvendelighed og potentiale. *Kvinder, Køn & Forskning*, *34*(2), 91–107. https://doi.org/10.7146/kkf.v34i1.130488

Kristiansen, S. (2017) Kapitel 7. Fortolkning, forforståelse og den hermeneutiske cirkel. I: Järvinen, M. & Mik-Meyer, N (red.): *Kvalitativ analyse Syv traditioner* (s. 153-172). Hans Reitzels Forlag.

Kropp, P. R., Belfrage, H., & Hart, S. D. (2020) *PATRIARCH-V2: structured professional judgement guidelines for assessing and managing risk of honour based violence.* Protect International Risk and Safety Services Inc.

KVINFO. Hjemmeside: beskrivelse af indsatsen ”Side om side” Lokaliseret 25.5.26 på https://kvinfo.dk/baggrund/

Larsen, N. B. (2006). Fra ‘Interkulturelle kompetencer’ til et intersektionelt blik – Om socialarbejderes sans for arabisktalende mødres positioner. *Kvinder, Køn & Forskning*, (2-3). https://doi.org/10.7146/kkf.v0i2-3.28085

Liversage, A. (2018). *Metoder i arbejdet med æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. https://www.vive.dk/media/pure/4vly3ozj/1958528

Liversage, A. (2025). *Etniske minoritetskvinder, udsathed for vold og muligheder for støtte.* VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. https://www.vive.dk/da/udgivelser/etniske-minoritetskvinder-udsathed-for-vold-og-muligheder-for-stoette-0xg1l13x/

Liversage, A., Jepsen H. (2019) *Evaluering af RED Safehouse II – Et sikkert botilbud for unge på flugt fra æresrelaterede konflikter*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. https://www.vive.dk/media/pure/dv4mn8vn/2526892

LOKK – Landsorganisationen af Kvindekrisecentre (2023) *Pressemeddelelse; LOKK vil styrke efterværnsindsatser til voldsudsatte kvinder og børn.* https://www.lokk.dk/nyheder/lokk-vil-med-nyt-projekt-styrke-eftervaernsindsatser-til-voldsudsatte-kvinder-og-born/

Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist, 56*(3), 227–238. https://doi-org.zorac.aub.aau.dk/10.1037/0003-066X.56.3.227

Monrad, M. & Olesen, S. P. (2018) Kapitel 11. Kvalitet og kritik. I: Olesen, S. P. & Monrad, M (red.): *Forskningsmetode i socialt arbejde.* (s293-318) Hans Reitzels Forlag.

Nationalt Center mod Æresrelaterede Konflikter - MÆRK (2025). *Familieindsats med fokus på æresrelaterede konflikter, opsporing og familiebehandling målrettet ikke-vestlige familier med børn i alderen 11-17 år.* https://nc-maerk.dk/media/0pnptnoh/maerk_familieindsats-med-fokus-pa-aeresrelaterede-konflikter.pdf

Olsson, H. (2024). Voices of women exposed to honour-based violence: On vulnerability, needs and support from social services. *The British Journal of Social Work 54(6),* 2623–2641. https://doi-org.zorac.aub.aau.dk/10.1093/bjsw/bcae044

Poulsen, B. (2019) Semistrukturerede Interviews. I C. J. Kristensen & M.A. Hussain (red.), *Metoder i samfundsvidenskaberne* (2.udg.) Samfundslitteratur.

Pringle, K. (2008) Intersektionalitet og det sociale arbejdes praksis. I Jacobsen, M. H. & Pringle, K. (red.), *At forstå det sociale – sociologi og socialt arbejde.* (s.108-124) Akademisk forlag.

RED Center (u.å) Oversigt over behandlingstilbud, senest tilgået 28.5.26. https://red-center.dk/raadgivning/for-fagpersoner/

RED Center (2024). *Årsberetning 2024*. RED Center mod æresrelaterede konflikter. https://red-center.dk/wp-content/uploads/2025/03/AarsberetningREDCenter2024-2.pdf

RED Center (2025). *Årsberetning RED Center 2025*. https://red-center.dk/wp-content/uploads/2026/03/Final-Aarsberetning-REDCenter-2025.pdf

Regeringen (2016). *Forebyggelse af æresrelaterede konflikter og negativ social kontrol, National Handleplan*. Udlændinge, Integrations- og Boligministeriet https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Pressemeddelelser/pdf/2016/National-handlingsplan-Forebyggelse-af-aeresrelaterede-konflikter-og-negativ-social-kontrol.pdf

Serviceloven §109. https://danskelove.dk/serviceloven/109

Skytte, M. (2008) Livshistorier som videnskilde i socialt arbejde. I Jacobsen, M., H. & Pringle, K. (red.), *At forstå det sociale – sociologi og socialt arbejde*. (s. 245-264) Akademisk Forlag.

Social- og Boligstyrelsen (2023) *Håndbog om Barnets Lov.* https://www.sbst.dk/Media/638352178608064904/Ha%C2%B0ndbog%20om%20barnets%20lov_SBST_.pdf

Social- og Integrationsministeriet. (2012). *National strategi mod æresrelaterede konflikter*. Social- og Integrationsministeriet. https://nc-maerk.dk/media/4lwhepha/national-strategi-mod-aeresrelatrede-konflikter-2012.pdf

Sommer, D. (2022) *Resiliens – fra robusthed til dynamisk forståelse*. Samfundslitteratur.

Stage, S., & Thygesen, M. R. (2019). *Adfærdskontrol og tankefængsel: Børns oplevelser med negativ social kontrol*. Børns Vilkår. https://bornsvilkar.dk/wp-content/uploads/2019/01/Negativ-social-kontrol-2019.pdf

Tanggard, L. & Brinkmann, S. (2025). Interviewet – samtalen som forskningsmetode. I Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (red.), *Kvalitative Metoder - en grundbog* (4.udg., s.35-66) Hans Reitzels Forlag.

Thomsen, T.L. & Antoft, R. (2002). Når livsfortællinger bliver en sociologisk metode - en introduktion til det biografisk narrative interview. I M.H. Jacobsen, J. Kristiansen, & A. Prieur (red.), *Liv, fortælling, tekst: Strejftog i kvalitativ* sociologi (s. 157- 181) Aalborg Universitetsforlag.

TV 2 Nyheder. (2003, 16. september). *Æresdrab på Fadime rystede Sverige*. https://nyheder.tv2.dk/krimi/2003-09-16-aeresdrab-paa-fadime-rystede-sverige

TV 2 Nyheder (2006, 28. juni). *Æresdrabssag: livstid til faderen.* https://nyheder.tv2.dk/krimi/2006-06-28-aeresdrabssag-livstid-til-faderen

Udlændinge- og integrationsministeriet (u.å.) *Notat om henvendelser til sikkerhedskonsulenterne i 2024. Notat.* https://nc-maerk.dk/media/4dijwi3s/henvendelser-til-sikkerhedskonsulenterne-i-2024.pdf

Udlændinge- og integrationsministeriet (2025). *Et frit liv i Danmark – Regeringens styrkede indsats mod negativ social kontrol og parallelsamfund*. Regeringen. https://uim.dk/media/wpjfgjd2/et-frit-liv-i-danmark-januar-2025.pdf